

röda rummet

www.rodarummet.org • radikal kvartalstidskrift nummer 1/2012 • Pris 20:-

VARTHÄN, TAHRIR?

Om revolutionscykeln 1917-89 gav oräkneliga lärdomar i riskerna med alltför centraliserad maktutövning har den cykel som började tidigt 2011 redan gett...
sid 5

Så vilka motiv driver dem att inleda reformer som de har vägrat att genomföra under decennier? Vilka är de verkliga framtidsutsikterna för...
sid 11

I Sverige närmar vi oss en amerikansk situation där snart var fjärde person är försedd med en neuropsykiatrisk diagnos.
sid 13

Det är nu drygt ett år sedan som en massiv folklig rörelse i Egypten – med sin höjdpunkt i protesterna på Tahrirtorget – vätte Mubaraks diktatur över ända. Men vad har denna mobilisering utmynnat i? Att det styrande militärrådet befäst sin makt och att konservativa islamister vann en jordskredsseger i parlamentsvalet är synnerligen oroande tecken. Vilken styrka har då idag de radikala krafter som var Tahrirtorget banerförare? Hur starka är oddsen för en revolutionens rond två? Andreas Malm tar tempen på ett Egypten året efter.

EGYPTEN

– vad blev det av den politiska våren?

Fredagen den 27 januari 2012, på gräset utanför moskén vid Gizas torg. Rader av män böjer sina ryggar, viker sig mot de enkla bönemattorna – en pappkartong, en tidning, en egyptisk flagga – och reser sig igen i mumlande koncentration. Runt den bedjande massan står klungor av aktivister och väntar otåligt. I samma sekund som bönen är över – knappt har den sista strofen uttalats – ropar någon högt: ”yaskot yaskot hokm el-askar”, ner ner med militärrådet! Nyss försjunken i djup meditation flamlar massan upp och svarar med en mun. De bedjande leden ordnar snabbt upp sig till en demonstration, flera shabab – den allmänna termen för aktiva ungdomar – sprider ut sig för att leda slagorden, och så bär den långa marschen iväg, än en gång, in mot Kairos centrum: världens just nu kanske mest berömda torg, 2010-talets mittpunkt: Tahrir.

Det är ett år sedan revolutionen började. Den 25 januari 2011 hölls de första demonstrationerna, fortsatte de kommande dagarna med hårda bataljer och flera dödsoffer i hamnstaden Suez och spred sig sedan vidare in mot Egyptens nationella nerv. Fredagen den 28 januari 2012 döptes till ”vredens fredag”.¹ I Kairo avgick dussintals marscher efter bönen, från moskéerna i centrum av megastadens stadsdelar – var och en lika stor som en skandinavisk huvudstad – med sikte på Tahrir. De stötte emot Mubarakregimens säkerhetsstyrkor, vattenkanoner och skarpa kulor men övermannade dem i episka gatustrider, bröt igenom polisvallarna, erövrade Tahrir, brände ned Nationaldemokratiska Partiet NDP:s högkvarter och knäckte ryggen på (delar av) regimen. Samma kväll rullade arméns stridsvagnar ut på gatorna. Den gången hälsade demonstranterna dem som hjältar – ”el geish, el sha’ab, eid wahda!”, armén och folket är en hand! – i hopp om att de skulle ge skydd mot Mubaraks hatade, korrupta, mordiska, torterande, kontrollerande polisenheter.

Denna fredag, den 27 januari 2012, är det armén själv som är måltavlan. Dagen har döpts till ”den andra vredens fredag”.

MILITÄRRÅDETS DUBBLA ROLL

SCAF, The Supreme Council of the Armed Forces, högsta militärrådet eller helt enkelt ”hokm el-askar”, tvingade Mubarak att avgå efter 18 dagars folkresning, den 11 februari 2011. Generalerna lovade att styra landet i sex månader, för att sedan lämna

över till civilt styre. Ett år senare regerar de fortfarande Egypten och planerar att göra det i minst ett halvår till. Under året som gått har SCAF anammat valda delar av revolutionens retorik och legitimerat sin makt med hjälp av den ursprungliga tankefiguren: armén och folket är en hand, armén skyddar folkets intressen och säkrar revolutionens seger. Således önskade sig SCAF att revolutionens första jubileum skulle bli ett nationellt firande; det fanns planer på att, i en talande vertikal gest, släppa ner karameller från militärflygplan på det jublande folket därnere. De skrotades i all tysthet när det stod klart att ännu en massmobilisering satts i rullning. I stället för en hyllning till förgånget hjältemod blev så demonstrationerna den 25 januari 2012 de kanske största hittills under hela revolutionsprocessen, men det är omöjligt att veta: var det två, tre eller fyra miljoner människor på Kairos gator? Minst lika många människor som ett år tidigare vällde ut, nu för att kräva SCAF:s omedelbara avgång, med ny beslutsamhet för att föra den ofullbordade revolutionen till seger. Det är i denna stämning fredagsdemonstrationen från Giza rör sig, genom bostadsområden och affärsstråk, på väg in mot Tahrir. Aktivisterna är närmast euforiskt optimistiska efter uppslutningen den 25 januari. De har bestämt sig för att smida medan järnet är varmt: målet är att på nytt kanalisera massorna till Tahrir och tvinga SCAF att kasta in handduken. Och för varje kvarter som passeras växer mycket riktigt demonstrationen. Marschvägen kantas av Kairos enformigt grå eller på sin höjd sandfärgade betongbunkrar, från vars innandömen familjer i mjukiskläder dyker upp på balkonger och hälsar tåget med hurrarop, vinkningar, flaggviftning och segertecken. Gatans svar: ”enzil, enzil, enzil!”, kom ner! En strömkraft som inte låter sig fångas i ord pulserar genom tåget: här går människor som fötts under diktatur, fostrats till underkastelse och sedan rest sig, störtat diktatorn och – så känns det – öppnat alla dörrar till framtiden. Självförtroendet står skrivet i tusentals ansikten; känslan av makt att förändra framstår som ett kollektivt rus som kan ta människor var som helst.

I Giza ligger Kairos universitet. Där har den trotskistiska gruppen Revolutionära Socialister (RS) ett av sina fästen, och således leds talkörerna av flera RS-aktivister som hissas upp på axlar och händer. Medelåldern är påtagligt låg, blandningen av

män och kvinnor god. Blocket med aktivister från al-Ahly ultras – klacken till fotbollslaget al-Ahly – antänder tåget med sina fyrverkerier och rytmiska sånger. Liksom i så många andra demonstrationer världen över bär många vendetta-masker – Muslimska Brödraskapet har varnat för att anarkister i vendetta-masker har planer på att skapa kaos i Kairo denna dag, med resultatet att fler än vanligt tagit på sig dem. Men lika mycket är det en familjekarneval, med flaggmålade, storögda barn på sina fäders ryggar. Det är, kort sagt, revolutionens fotfolk som än en gång är i rörelse.

Efter närmare fem timmars vandring i vårsolen når demonstrationen Qasr el-Nil-bron, skådeplatsen för en av de mest legendariska sammandrabbningarna för ett år sedan, då rullade säkerhetsstyrkornas bepansrade vattenkanonbilar in i folkmassan, avlossade sina strålar rakt mot grupper av bedjande, körde över demonstranter men tvingades till slut, när trycket bara steg, att vända om. Den här gången ligger vägen in mot Tahrir fri. Torget ser vid första anblick ut att vara sig likt, en ofattbar trängsel som påminner om ett festivalområde där alla säkerhetsföreskrifter nonchaleras, med mängder av popcornstånd och flaggförsäljare, öar av tält och jättelika publiker som lyssnar på tal och musik från scenerna. Men när tåget tränger sig in mot Tahrirs centrum står det klart att revolutionen inte längre är densamma.

Den största scenen ägs av Muslimska Brödraskapet. Där pågår firande. Koransång dånar ur högtalarna. När massorna, som trycker på från Giza och andra stadsdelar, kommer fram till scenen fortsätter de att skandera slagord mot SCAF – varpå Brödraskapet skruvar upp volymen. Då exploderar ilskan, flaskor och stenar haglar mot scenen, fler och fler höjer sina skulor i den klassiska gesten av förakt – den som användes mot Mubarak när han höll sina tre berömda tal under de 18 dagarna – och vrålar ”förrädare!”, ”gå ner!”, ”ni har sålt revolutionen!”. Brödraskapets män försöker parera projektilerna och kallar upp såväl imamer som aktivistrepresentanter för att lugna massan – ingenting hjälper. Till och med när eftermiddagsbönen inleds och imamerna manar om respekt för islam fortsätter föraktet att flöda med flaskor och fuck you-signaler. Några shabab försöker sabotera högtalar-systemet, medan massan häver sig mot

Brödraskapets allt mer panikslagna försök till ordning.

Något liknande har aldrig tidigare hänt. För ett år sedan var Brödraskapet en del av Tahrir och revolutionen: nu ser det plötsligt ut som en måltavla, jämte SCAF. Det är de två krafterna som har makten, ingendera kapitulerar denna fredag. Brödraskapet evakuerar visserligen sin scen på kvällen och lämnar torget åt revolutionärerna, men ett stenkast bort har de parlamentet i sin hand. SCAF tycks inte ta något större intryck av jättemanifestationen med folkliga avgångskrav. Denna andra vredens dag blir ingen kopia av den första; ingen regim får sin ryggrad knäckt i dag. I stället iscensätts de nya styrkeförhållandena: på den ena sidan revolutionen, på den andra – snett uppåt – islamisterna och armén. Trots sina enorma numerärer står därmed revolutionen inför en mäktigare fiende än någonsin.

REVOLUTIONENS VÅGMÖNSTER

Efter ett år är det inte svårt att skönja ett mönster: den egyptiska revolutionen går i vågor. Långa perioder av stiltje och skenbart lugn bryts av plötsliga uppsving när motsättningarna koncentreras i massakrer och kravaller, strejkvågor och massdemonstrationer. Dynamiken har fortfarande inte stelnat till ett nytt status quo, men inte heller går revolutionen från klarhet till klarhet. Tvärtom: Egypten förblir upphängt i ett mellanläge, mellan revolution och kontrarevolution, i en instabil icke-jämvikt där det mesta av den gamla regimen ännu håller sig vid liv.

Avgörande för utvecklingen är, naturligtvis, det nya parlamentets sammansättning. Visserligen styrs Egypten fortfarande av en premiärminister (Kamal el-Ganzouri, en gammal Mubarakpolitruk) och en regering som tillsatts av SCAF, utan något som helst demokratiskt mandat; parlamentets reella makt förblir begränsad. Men det råder föga tvekan om att en god del av den statliga makten i fortsättningen kommer att utgå från denna församling. Enligt SCAF:s egen plan träder generalerna tillbaka i juni, när parlamentet fått sällskap av en vald president. Redan nu är det institutionellt centrum för egyptisk politik.

Det utdragna val som påbörjades i slutet av november 2011 slutade som bekant med absolut islamistisk dominans: Muslimska Brödraskapets ”Frihets- och Rättviseparti” vann 47 procent av mandat

bild: Andreas Malm

salafisterna 25 procent. De krafter som från första stund drivit revolutionen – vänstern och liberalerna – fick dela på en ynklig fjärdedel av mandaten; den mest utpräglad socialistiska koalitionen, vid namn "Revolutionen fortsätter", baxade in sju ledamöter, färre än resterna av Mubaraks gamla parti, NDP. Bland de aktivister som bor i det permanenta tältlägret på Tahrir eller kretsar runt torget kan man stöta på en stenhård övertygelse om att valet var riggat; vi är ju alltid fler än Brödraskapet och salafisterna! Det är otänkbart att de vann ett fritt val! Men det är med största sannolikhet ett inverterat önsketänkande. Parlamentsvalet var det friaste som någonsin hållits i Egypten, och därtill föremål för avsevärd folklig eufori; ett verkligt parlament var ett av huvudkraven under de 18 dagarna – valet hösten 2010 hade slagit alla rekord i bedrägeri – och miljoner egyptier röstade nu för första gången, med oförnekligt utbredd stolthet. Utgången kan inte skyllas på att militären i någon direkt mening manipulerade rösterna.

I stället hopar sig andra faktorer. Muslimska Brödraskapet och salafisterna är helt enkelt de enda aktörer som massor av egyptiska väljare, långt bort från Tahrir, i ett land där var tredje invånare är analfabet, överhuvudtaget känner till. De har funnits där i decennier; i synnerhet det mer än 80 år gamla Brödraskapet,

EN ARTIKEL AV ANDREAS MALM

Artikelförfattaren är doktorand i humanekologi, författare och Mellanösternkännare. Han har bland annat givit ut böckerna *Bulldozers mot ett folk* och *När kapitalet tar till vapen* (båda på Agora 2002 och 2004) och *Hatet mot muslimer* (Atlas 2009)

som hela tiden verkat som det mest välorganiserade och välkända alternativet till regimdynastin Nasser-Sadat-Mubarak. Brödraskapet har tolererats som en halvlegal opposition, liksom salafisterna har de sänkt ankar i folklagren genom moskéer och predikanter (för att inte tala om den berömda sociala servicen) – båda strömningarna badar i pengar. Vänstern, däremot, slogs sönder av repressionen från Nasser och framåt, klev ut ur mörkret rakt in i det bländande ljuset på Tahrir, utan disciplinerade massorganisationer eller traditionell folklig förankring. Den har inte lyckats göra sig känd, den har inga pengar. I sedvanlig ordning är den dessutom splittrad. Delar av vänstern – däribland RS – motsatte sig till yttermera visso parlamentsvalet, eftersom det ägde rum under SCAF:s överinseende. Vissa revolutionära strömningar har varit så berusade av gatupolitikens makt att de satsat all sin kraft på barrikader och brandbomber, andra har fastnat i misslyckade parti-projekt. Samtidigt har armén med mjuk hand lotsat fram islamisterna till makten, i utbyte mot att de godtagit SCAF:s makt tills vidare. Inget aktivt valfusk krävs då för att förklara resultatet.

Revolutionen har så fött fram en borgerligt-demokratisk statsapparat i vardande, utan att säkra betydande egen representation i parlamentet. Valet blev därför ingen naturlig avslutning på processen. I stället cementerades en klyfta som under våren kunde upplevas som – och ofta också var – djupt absurd: å ena sidan revolutionära aktivister och miljontals vanliga egyptier beredda att tåga i deras led, å andra sidan en parlamentarisk församling vars majoritet seglade i väg i allt större främlingskap inför "gatan". Hittills har

klyftan garanterat att striderna blossat upp igen, men den har också försvårat för kampen mot SCAF. De revolutionära krafterna har sedan valet hamnat i en synnerligen säregen situation. De har krävt att militärjuntan överlämnar makten till civilt styre – läs: parlamentet – medan de två partier som faktiskt kontrollerar detta parlament varit helt ointresserade av att mobilisera för en accelererad övergång, eftersom de sitter i generalernas knä.

Paradoxen dramatiserades utanför parlamentsbyggnaden den 31 januari. I ännu en demonstration i årsdagens kölvatten tågade tusentals med kravet att parlamentet skulle ta över makten från SCAF. Ett kvarter från byggnaden blockerades deras väg av ultradisciplinerade unga män från – Muslimska Brödraskapet. Scenerna från Tahrir upprepades nu, i form av en flera timmar lång kraftmätning där demonstrationen försökte bryta igenom Brödraskapets linjer. På den trånga gatan pressade de tusentals kropparna från de två lägren mot varandra, handgemäng utbröt, hundratals avsvimade och sårade aktivister bars bort över massan medan ropen skallade om att Brödraskapet sålt ut revolutionen. När mörkret lagt sig retirerade till slut Brödraskapet, så att demonstrationen kunde nå fram till parlamentsbyggnaden – för att kräva vad som i praktiken skulle vara ett överförande av den exekutiva makten till just detta Brödraskap. Så förvirrat hade läget blivit i en revolution som inte förmått växla in sin gatukraft i reell politisk makt.

ISLAMISTERNAS FRAMMARSCH

Klyftan blottades ännu mer dramatiskt de följande dagarna, när det värsta blodbadet sedan Mubaraks avgång inträffade,

massakern på fotbollsstadion i Port Said den 1 februari. 79 fans, de allra flesta medlemmar av al-Ahly ultras, misshandlades, knuffades, högs och ströps till döds. Ingen seriös bedömare fäste någon tilltro till SCAF:s försäkran om att "sådana här incidenter inträffar i alla länder", som en naturlig konsekvens av rivaliteten mellan fotbollslag och deras klackar. Alla indicier – de okända huliganer som bussats fram, de uteblivna säkerhetskontrollerna, de många tillhyggena och knivarna, de låsta utgångarna, den nedsläckta stadion, militärpolisens passivitet eller rentav uppmaningar till al-Masrys fans att invadera planen – tydde på någon form av planering från, troligast, delar av inrikesministeriet. Trots att det var Mubaraks mest famösa departement för brutal tyranni har inte inrikesministeriet och dess polisstyrkor genomgått någon reformering sedan hans fall. Al-Ahly ultras har varit deras särskilda hatobjekt i många år, i synnerhet sedan de gett ett avgörande bidrag till segern i gatustriderna på "vredens fredag" 2011. I november och december flammade våldsamma anti-SCAF-kravaller upp runt Dakhliya, inrikesministeriets komplex av högkvarter i närheten av Tahrir – återigen var det fotbollskidsen som, tillsammans med den radikala vänstern, stod i första ledet. Det är en allmänt godtagen sanning i Egypten att massakern var statens hämnd på al-Ahly ultras för deras roll i revolutionen.

Dagen efter utbröt en ny serie massupplopp runt Dakhliya. Demonstranterna rev en mur som polisen byggde under förra kravallomgången, bara för att stoppas av kanonader av tårgas, fågelhagel och skarpa skott. Beskjutningen var regelmässigt urskillningslös, också

bild: Andreas Malin

fältsjukhus och volontärer attackerades. Inom loppet av fem dagar hade mer än ett dussin unga män skjutits ihjäl i Kairo och Suez. Så hur reagerade det nyöppnade parlamentet? Brödraskapet skyllde till en början fotbollsmassakern på inrikesministeriet, men svängde snabbt till att fördöma demonstranterna på Kairos och Suez gator. Talmannen, den redan mäktiga brödraskaparen Saad el-Katatni, bedyrade att inga fågelhagel eller annan ammunition använts utanför Dakhliyya, det hade inrikesministern personligen informerat honom om. När den liberala parlamentsledamoten Mohamed Abu Hamed kontrade med att visa upp en hylsa han plockat upp från slagfältet, fördömde polisens uppenbara bruk av skarp ammunition och anklagade SCAF för fotbollsmassakern tystades han ner av el-Katatni, medan andra islamister försökte slita hylsan ur hans händer. Under de allt mer urartade debattsessionerna förklarade en ledamot från Frihets- och Rättvisepartiet att kravallerna runt Dakhliyya var ett verk av CIA och hänvisade till en ny bok om organisationens roll i arabisk historia som bevis.

Men rekorden i kontrarevolutionär hets togs hem av salafisterna. En ledamot från deras Hizb el-Nour – ”ljuspartiet” – dundrade att ”inrikesministeriets fall skulle leda till hela samhällets sammanbrott”. En annan krävde medicensur för att stoppa uppvigling mot ministeriet. En tredje anhöll om att tevesändningarna från parlamentet skulle stoppas – ”det är irreligiöst att låta folk se representanter för staten förödmjukas [av liberaler och socialister]” – medan en fjärde slog fast att demonstranterna utanför Dakhliyya ”inte är revolutionärerna från 25 januari [2011], de är ett gäng ligister som får 200 pund och två gratis mål mat om dagen”. På gatan, där ”folkets ambulanser” – mopeder och motorcyklar – körde skytteltrafik för att frakta bort shabab som träffats av polisens kulor eller svimmat av tårgasen, där revolutionens ansikten försökte skydda sig mot den giftiga luften, där flaggorna

och slagorden och aktivistklungorna var desamma som på varje demonstration, lät naturligtvis sådana påståenden som fantasier från en annan galax. De uttalades från ett folkvalt parlament några kvarter bort.

Salafistledaren Abdel Moneim al-Shahat gick ett steg längre. Han hade tidigare gjort sig känd för brännmärkningen av Naguib Mahfouz som prostitutionsanhängare och kravet att Egyptens faroniska monument måste ”täckas över”; nu proklamerade han att fotboll är förbjudet enligt islam. Religionen tillåter endast tre idrotter – simning, bågskytte och ridning (samtliga med enbart manliga deltagare, naturligtvis) – varför de döda i Port Said mötte sin Herre i skam. De pengar som hålls in i egyptiska fotbollsligor borde i stället satsas på skolor där man memorerar Koranen. Dagen efter al-Shahats uttalande, medan polisen gick till en sista offensiv och dödade ytterligare två demonstranter utanför Dakhliyya, orsakade en salafistisk parlamentsledamot nationell sensation när han begärde ordet – bara för att sätta igång ett fullskaligt böneutrop, mitt i debatten. Också han avbröts av talmannen el-Katatni, som hänvisade honom till bönesalen utanför. Ett nytt mönster etablerades under dessa parlamentets första veckor. På gator och torg bedrevs intelligent, progressiv, revolutionär politik; inne i parlamentet regerade clownen, rättshaverister och ultrareaktionärer i en salig cirkusröra.

När detta skrivs har ännu en salafistiskandal just briserat. En av parlamentsledamöterna från Hizb el-Nour, Anwar el-Bakimy, har hittills utmärkt sig för en osedvanligt stor näsa. Så plötsligt en dag dök han upp på en sjukhusbädd med stora bandage över ansiktet. Han berättade för församlade reportrar om hur han attackerats av maskerade män som slagit honom sönder och samman, dumpat honom vid en väggkant och stulit 100 000 pund. Den förvånade sjukhuspersonalen gav senare en helt annan version; el-Bakimy hade i själva verket sökt upp kliniken för en

ren skönhetsoperation av sin näsa. Men enligt salafistisk islamtolkning är även plastikkirurgi haram, synd. El-Bakimy hade alltså hittat på hela historien för att dölja sitt fåfängda snedsprång, och Hizb el-Nour såg sig till sist tvunget att sparka ut honom från partiet som en ”lögnare”.

Incidenter av det slaget accentuerar bara de absurda, tragikomiska dragen i den egyptiska utvecklingen. En ung, experimentell, spirande, smart, demokratisk revolution som inspirerat människor världen över speglar sig i bilden av en hysteriskt predikande man i långt skägg (men utan mustasch). Den känner inte igen sig. Lika imponerad som man blir av att röra sig i den egyptiska revolutionens rum, lika mycket tappar man andan inför den islamistiska därskapen.

Under tiden konsoliderar armén – och inrikesministeriet – sin djupa makt över statsapparaten. Februarikravallerna slutade med att polisenheter reste ytterligare fyra jättelika betongmurar på de gator som leder mot Dakhliyya. Komplexet är i skrivande stund inmurat bakom totalt åtta murar och sju taggtrådsspärrar, mitt i centrala Kairo. Så liknar den egyptiska staten en ockupationsmakt, som umgås med sina fortsatta revolutionära folklager genom förödmjukelser och övervåld. Kan det vara ett recept för lugn och ro?

GENERALSTREJKENS FIASKO

Det revolutionära uppsvinget i samband med jubiléet har ett tydligt slutdatum: den 11 februari 2012. Till årsdagen av Mubaraks avgång manade aktivistgrupper till civil olydnad, främst i form av generalstrejk. Efter massdemonstrationerna och Dakhliyya-kravallerna ville man – enligt modell från de 18 dagarna – eskalera det folkliga trycket genom att släcka ned produktion, transport och service. Kraven var desamma som under de gångna veckorna: el-Ganzouris avgång till förmån för en parlamentariskt tillsatt regering, omedelbara presidentval, rensning av inrikesministeriet, fällande dom mot Mubarak och alla som dödat demonstranter, minimilön och maximilön.

SCAF svarade med en sällan skådad hetskampanj. Den egyptiska staten skulle fullständigt falla sönder och ekonomin gå upp i rök om människor strejkade. Extra stridsvagnar och arméenheter beordrades ut på gatorna. Såväl al-Azhar – högsätet för egyptisk och arabisk sunniislam – som den koptiske påven deklarerade att civil olydnad och strejk stred mot Guds vilja. Statsmedia toppade med rubriker som ”folket säger nej till civil olydnad”; Brödraskapet och salafisterna tävlade i att fördöma strejkappellen i de mest upphetsade ordalagen och suggerera fram de mest apokalyptiska scenarierna. Ledande RS-aktivister arresterades i förebyggande syfte, däribland Kamal el-Fayoumi, arbetarledare vid Mellanösterns största textilfabrik i delastaden Mahalla. I skrivande stund sitter han fortfarande fängslad, anklagad för att ha ”betalat” människor att lägga ned arbetet.

Generalstrejken blev ett pip. De enda som deltog i någon omfattning var studenter. Trots signaler om att vissa arbetargrupper skulle ansluta sig gick tunnelbanan som vanligt, Suezkanalen höll öppet, textilfabrikerna producerade: SCAF och islamisterna gratulerade varandra och det sansade egyptiska folket. Det var ett svidande nederlag för revolutionen. För närvarande finns inga indier på att SCAF kommer att överlämna makten till en civil regim tidigare än

generalerna själva vill. Presidentval står på schemat i maj.

Militären, som hela tiden utgjorde en bas för Mubarakregimen, slår framgångsrikt vakt om sitt ekonomiska imperium: mellan 15 och 40 procent av Egyptens BNP uppskattas stå under arméns kontroll. I de halvt hemliga företagskonglomeraten produceras allt från makaroner till bilar, till stor del med värnpliktiga soldater – i praktiken tvångsrekryterad, oavlönad arbetskraft. En teori om militärens agerande under de 18 dagarna säger att den låg i konflikt med NDP:s nyliberala ledning, under presidentsonen Gamal Mubarak. Han och hans gelikar av globaliserade företagmän var på väg att genomföra en fullständig privatisering av den egyptiska ekonomin, på kollisionskurs med militären. Det skulle förklara varför generalerna – som representanter för en ”nationell bourgeoisie” – inte fällde några tårar över Mubaraks fall, utan tvärtom såg till att implementera det.

Det skulle också förklara varför SCAF har haft så lätt för att komma överens med islamisterna. Deras ledningar representerar i allmänhet lägre segment av den egyptiska borgarklassen: småföretagare, utbildade mellanskikt, en och annan miljonär. Men hur ”nationell” denna koalition av borgerliga intressen är kan ifrågasättas. SCAF:s regeringar sade inledningsvis nej till nya lån från IMF och Världsbanken – möjligen för att förhindra att företagsimperiet sätts under ljus – men på senare tid har förhandlingarna återupptagits, nya lån accepterats, och samtal om ännu mer långtgående frihandel inletts med EU. En detaljerad analys av de egyptiska klassernas sammansättning återstår att göra. Men det står klart att den egyptiska staten skiftat konfiguration sedan februari 2011, bortan är det översta skiktet av hyperkorrupta storföretagare och NDP-politiker runt familjen Mubarak. Militären har klivit upp i högsätet, och med sig har den numera Brödraskapet och salafisterna. Revolutionen står kvar framför statsapparatus murar och stampar.

FRAMTIDSPERSPEKTIV

Förutom den enorma arsenalen av gatupolitiska metoder har de revolutionära krafterna ett yttersta vapen: strejk. I februari 2011 var det strejkerna som fällde avgörandet mot Mubarak, i februari 2012 var det deras frånvaro som förde SCAF segerrikt ur striden. Under hela året däremellan har strejkvågor rullat genom Egypten, som högst i september, när läkare och lärare, bussförare och brevbärare, sockerarbetare och hamnarbetare, böneutropare och studenter gick ut i den ena aktionen efter den andra.² Landets arbetsplatser har inte slutat sjuda sedan dess. En vanlig dag i februari 2012 kunde dagstidningen Al-Masry al-Youm rapportera följande incidenter: 25 avskedade arbetare vid en sockerfabrik i Minya spärrade ingången till företags huvudkontor; hundratals invånare i byn Sedfa blockerade motorvägen till Kairo med brinnande däck för att kräva asfaltering av byns vägar, mängder av tillfälligt anställda inom utbildningssektorn försökte storma ett kontor tillhörande utbildningsministeriet i Qalyubiya, 200 tillfälligt anställda vid ett oljeraffiningsföretag i Alexandria fortsatte sin sit-in inne på företags högkvarter medan 400 arbetare från andra företag i staden organiserade en sit-in för högre löner, i Suez demonstrerade bagare utanför

guvernörens kontor med krav på högre löner och godkännande av ny fackförening – och så vidare. SCAF har upprepade gånger klassificerat strejker som brott. Ingenting tyder på att de är på väg att sina.

Det är naturligtvis denna kraft som har potentialen att konstituera ett alternativ till islamisterna och, i sista hand, föra revolutionen till makten. Den Egyptiska Federationen av Oberoende Fackföreningar har sedan Mubaraks fall organiserat ett par miljoner arbetare i 70 förbund – främst inom sektorerna transport, offentlig service, olja och gas, tillverkningsindustri, hantverk och mat – vilket i sig måste räknas som en av revolutionens största framgångar. Men det är långt till en enad, självständig, landsomfattande arbetarrörelse. Inga ansatser finns till ett proletärt massparti – tänk brasilianska Partido dos Trabalhadores (PT) under och efter militärdiktaturen på 1980-talet – trots objektiva förutsättningar. Den revolutionära vänstern förblir liten och fragmenterad. RS försök att bygga ett lätt ultravänsteristiskt Demokratiskt Arbetarparti tillsammans med fackliga kadrer ser ut att gå i stå – men i gengäld har SCAF:s och islamisternas hets mot partiet orsakat ett enastående medlemsinflöde till den trotskistiska rörelsen.

Kan en revolutionär ledning på proletär grund utkristalliseras ur denna massa? Det återstår att se. Tills vidare har Egypten försett revolutionärer över hela världen med ett färskt förråd av lärdomar. Den första är uppenbar: om inte revolutionen säkrar den politiska makten är den förlorad. Anarkistiskt inspirerade strategier av typen ”förändra världen utan att ta makten” – så omhuldade av aktivister sedan 1989 och 1999, så tilltalande i de sociala mediernas tidevarv – har vederlagts i praktiken. Om inte revolutionärerna tar makten gör kontrarevolutionärerna det, sådana människor som Saad el-Katatni och Abdel Moneim al-Shahat. Det svindlar vid tanken på att salafisterna nu kontrollerar parlamentets utbildningsutskott

med makt att utforma undervisningen i Egypten. Om revolutionscykeln från 1917 till 1989 gav oräkneliga lärdomar i riskerna med alltför centraliserad maktutövning har den cykel som började tidigt 2011 redan gett gott om erfarenheter från det motsatta diket där vissa aktivistgrupper rentav sätter en ära i att inte befatta sig med makt.³ Sökandet efter ett sätt att ta ledningen och makten, att krossa den gamla statsapparaten och upprätta en ny, sant demokratisk – utan att sätta igång totalitära mekanismer – fortsätter. Det är den svåraste tänkbara uppgift, och den mest nödvändiga.

Har tillfället redan försettits i Egypten? Kan den revolutionära processen fortgå länge till utan att segra? I revolutionernas annaler kan åtminstone fyra typer av slut urskiljas. För det första kan en kraftig ekonomisk expansion undanröja jäsningsämnet och tillgodose vissa grundläggande behov, så var exempelvis fallet i Europa efter 1848. För det andra kan den revolutionära ledningen urarta vid makten, så dödades glöden i Ryssland efter 1917. För det tredje kan ett krig kväva alla emancipatoriska tendenser, något sådant inträffade i Iran efter 1979. För det fjärde kan, naturligtvis, revolutionära krafter begravas under den skoningslösa repressionens berg av lik, och här finns utan tvekan flest exempel, från Pariskommunen till den andra intifadan. Vilket slut är troligast i Egypten? Allting talar för att den ekonomiska krisen fördjupas under överskådlig framtid, globalt och i Egypten, där en potentiellt katastrofal valutakris står inför dörren sedan utlandsinvesteringar och turistinkomster uteblivit (pundet faller, priserna stiger, inflationen riskerar knuffa ännu fler miljoner ut i extrem fattigdom). Ingen revolutionär ledning kan ännu urarta vid makten, därför att ingen sådan finns. Det lär inte ändras av presidentvalet. Ingenting tyder heller på att Egypten är på väg att dras in i ett krig, även om någon form av inblandning i ett krig mellan Iran

och Israel inte kan uteslutas. I stället är det fjärde scenariot som vanligt det mest sannolika, och det som 2012 års Egypten ligger närmast.

Men vissa faktorer talar emot att kontrarevolutionen kommer att krossa de revolutionära krafterna fysiskt. Efter Mubaraks fall vilar all politisk legitimitet på någon form av association till demokratiska fri- och rättigheter. Det år som gått visar vilket högt pris de får betala som dödar aktivister; samma armé som hälsades som folkets hjältar är i dag allmänt avskydd och, enligt många bedömare, politiskt svagare än någon gång i modern tid. Angreppen växer i styrka, men kanske skulle – säg – massarresteringar eller massmord på RS-aktivister alltför uppenbart svära mot legitimitetens källa för att vara politiskt möjligt. Måhända är inte heller det fjärde scenariot troligt. Om inget av slutet infinner sig är då risken – eller chansen – stor för nya revolutionära uppsving, i ett Egypten där parlamentet inte kan lösa de fundamentala sociala motsättningarna, där de ekonomiska problemen bara fördjupas, där ledande politiker gör bort sig medan massorna samlar erfarenheter av självorganisering och kadrerna smider om sina strategier.

Andra slut är förstås möjliga. Revolutioner kan falla sönder i splittring. De kan nötas ut av trötthet och utmattning. De kan tappa lusten. Hittills, en bit in på den egyptiska revolutionens andra år, finns dock inga tecken på något sådant. ■

NOTER

1. En fullständigt briljant skildring av SCAF:s roll under händelseutvecklingen 2011 återfinns i Ahdaf Soueif: Cairo – My City, Our Revolution, Bloomsbury, 2012.
2. Se Anne Alexanders lysande essä ”The Egyptian workers’ movement and the 25 January revolution” i International Socialism, nr. 133, 2012 (www.isj.org.uk).
3. För en oupphörligt intressant analys av 2011 års revolter och revolutioner, see Paul Mason: Why It’s Kicking Off Everywhere, Verso, 2012.

bild: Andreas Malm

kära läsare

Du håller just nu i en av Sveriges många kulturtidskrifter. Förhoppningsvis kommer du att få en intressant stund där du fördjupar dig i och reflekterar över några av våra artiklar. För det är det som är tidskriftens primära roll; att vara en arena för det lite mer långsamma och fördjupade offentliga samtalet. I tidskriften kan det finnas debatter vilka sträcker sig över år, som den om plan-marknad här i Röda rummet en gång i tiden. Här är det meningen att skribenten ska få formulera sig till punkt och vrida och vända på alla upptänkliga argument. Nya ideér/uppslag ska kunna belysas och få mothugg. På det sättet är tidskriften ett av demokratins fundament, i sin enträgna lodning efter vad som verkligen sker bakom det som synes ske i samhället.

Eller för att citera författaren Malin Lindroth och den kultursyn som hon gör sig till talesperson för: ”Därtill behöver samhället en kultur som omprövar det vi tar för givet, biter den hand som föder den och ger oss alternativa drömmar” (GP 12/2-2012)

Men idag har vi en borgerlig regering som steg för steg vill kommersialisera det kulturella landskapet; allt oftare talas det om kulturens roll som ”tillväxtfaktor”. Sponsring har blivit ett nyckelord, några nya innehavare av konstnärslön utnämns inte längre, vi har fått en kulturminister som ser jobbskatteavdraget som regeringens viktigaste åtgärd på det kulturella fältet, etc.

Regeringen har inte heller hållit fingrarna borta från den rådande modellen för tidskriftsstöd. Förslag har utgått från kulturdepartementet om att enbart snävare tidskrifter i kulturell bemärkelse – exempelvis inom konst-, teater- eller litteratursfären – skulle vara berättigade till stöd, medan tidskrifter med en mer samhällsfokuserad agenda skulle falla utanför. Starka protester inom kultursfären har hitintills hindrat förslaget från att bli verklighet, men vi kan långt ifrån blåsa faran över.

Kära läsare, vi hoppas att du ska finna värdefulla strandhugg i detta nummer av Röda rummet – kanske i skuld krisens Argentina/Grekland, revolutionens Egypten eller något annat ämne – där de förpliktigande orden om att försöka se vad som sker i det som synes ske blir något mer än bara en klassisk fras.

Redaktionen

OPIUM ÅT FOLKET

– läkemedelsindustrin exploaterar samhällskrisens effekter på individen.

ADHD-medicinering ökar bland unga och vuxna. Redan för två år sedan uttalade FN:s kommitté för barnens rättigheter allvarlig oro över studier som påvisar snabbt ökande utskrivning av psykostimulantia som Ritalin och Concerta till barn med ADHD-diagnos.

Inom psykiatri i Sverige anses det idag föredömligt att ge dessa preparat till mer än sex procent av pojkar mellan 10 och 14 år. Dessa anses lida av en ärftlig hjärndefekt.

Lars Lundström redovisar utvecklingen och ifrågasätter det rådande psykiatriska paradigmat grunder och varnar för dess samhälleliga konsekvenser

Andelen svenskar med ADHD-diagnos har på några år mångdubblats. Dussintals nya privata företag erbjuder dyra snabbdiagnoser. Förutsättningarna för kriminalvårdspolitiken förändras när man vill medicinera nära hälften av alla dömda och bygger upp ADHD-avdelningar på ett stort antal anstalter.

I Sverige erhöll år 2011 över 60 000 barn och vuxna ADHD-preparat. Det handlar framförallt om narkotikaklassade Concerta och Ritalin (metylphenidat) samt Strattera (atomoxetin). Trots att inget av preparaten är godkänt för vuxenbruk har Sverige europarekord med över 30 000 medicinerade vuxna.

Vi står inför en globalt skenande förskrivning av narkotikaklassade medel till allt från treåringar till äldre. Ett kemiskt experiment utan motstycke, med följder vi ännu knappt kan ana.

I Sverige närmar vi oss en amerikansk situation¹ där snart var fjärde person är försedd med en neuropsykiatrisk diagnos. Autism (avskurenhet) har femdubblats från 1993 till 2004. Bipolär sjukdom (tidigare manodepressivitet) har under samma period ökat fyrtio gånger bland barn och tonåringar. Detta särskilt sedan några inflytelserika psykiatrer påstått att barn med ADHD egentligen har bipolär sjukdom. Det har nu konstaterats att dessa symptom direkt kan orsakas av medicineringen mot ADHD.

VAD ÄR ADHD?

Följande definition är den vanliga bland förespråkare för livslång medicinering:

ADHD (Attention Deficit, Hyperactivity Disorder) är en nedärvd biologisk störning som oftast är bestående. Den medför kognitiva, emotionella och funktionella försämringar. Nästan alla som diagnostiseras har samtidigt minst en annan störning, särskilt ångesttillstånd, känslomässiga störningar, missbruk och asocial personlighet. Cirka fem procent av befolkningen är drabbad.² Tillstånden är antingen ärftligt betingade eller uppstår till följd av skador i nervsystemet...³. Enligt Socialstyrelsen är det tre till fyra gånger vanligare hos pojkar än hos flickor. Kriminalvårdsstyrelsen hävdar att 45 procent av fängelseinternerna har ADHD.⁴

Egentligen är det fråga om tre diagnoser: AD, koncentrationssvårigheter, HD, rastlöshet och impulsivitet samt kombinationen ADHD. När man insett att det inte går att avgränsa dessa så kallade neuropsykiatriska funktionshinder har begreppet spektrum införts, som till exempel autismspektrum. Autism anses ha samband med ett antal olika syndrom som visar sig tidigt i barndomen. Nyligen har påvisats att autism har starkt samband med stress i samband med graviditeten.

Det förment vetenskapliga sättet att konstruera en diagnos inom det neuropsykiatriska fältet blir alltmer obegripligt. Christopher Gillberg – som väckte uppmärksamhet då han lät förstöra sina ifrågasatta forskningsdata rörande DAMP (en diagnos som i Sverige föregick ADHD) – lanserar nu begreppet ESSENCE (Early Symptomatic Syndromes Eliciting Neuropsychiatric Clinical Examinations). Med det menar han en rad störningar och syndrom som ofta överlappar varandra.⁵

– Det handlar om barn med bland annat autism och Aspergers syndrom, om ADHD, som ofta är förenat med trotsighet, negativism och svårigheter att kontrollera känslor. Många med ADHD får också diagnosen ODD/CD – uppförandestörning och trotssyndrom, förklarar Gillberg

Han framhåller också en annan grupp – barn med specifika språkstörningar som nästan alltid har någon mer störning. Många får så småningom en diagnos inom autismspektret, ADHD eller andra ESSENCE-problem. Symptom som visar sig vara ADHD liknar i hög grad de som senare leder till en autismsdiagnos. Det kan enligt Gillberg visa sig vara autism och ADHD, eller ADHD med autistiska drag.

LÄKEMEDELSINDUSTRI MOT MYNDIGHETER

I september 2010 hävdar en europeisk 27-mannagrupp med Ylva Ginsburg och tre andra svenska deltagare (The European Network Adult ADHD, finansierad av Janssen-Cilag som framställer Concerta) följande:

Behandlingen av ADHD hos vuxna måste öka med metylphenidat (Concerta)

som första behandlingsalternativ. Det förbättrar inte bara symtomen och de handikappande beteendena som hör ihop med ADHD, utan förbättrar också problem som har samband med dessa, som lågt självförtroende, aggressionsutbrott, humörsvängningar, kognitiva problem, social funktion och familjefunktion. Biverkningarna är vanligtvis milda och övergående.

Det är viktigt att känna till att både kliniska studier och klinisk erfarenhet stöder synsättet att metylphenidat inte leder till beroende av centralstimulantia eller andra droger. Tvärtom så har det visats att den har en neutral eller reducerande inverkan på missbruk och risken för återfall.⁶

De europeiska läkemedelsmyndigheter som samtidigt behandlar Janssen-Cilags ansökan om godkännande av Concerta för vuxnanvändning gör istället följande bedömning:

Det finns inga signifikanta positiva effekter för vuxna av metylphenidat (Concerta). Preparatet gav flera allvarliga skadeverkningar. Concerta har "negativ nytta/risk-balans" för vuxna. Studierna ger klara bevis för att Concerta kan orsaka ångest, depression, tics, aggressivt/fientligt beteende och agiterade (starkt oroliga) tillstånd.

Man kan inte ens påvisa någon kortsiktig positiv effekt (efter 7 eller 13 veckor). Risken att drabbas av maniska/psykotiska tillstånd, abnorma tankar och beteende samt villfarelser ökar trefalt. De försvinner när medicineringen upphör.

Man gör bedömningen att det i normala doser finns en euforisk effekt med avsevärd missbruks- och spridningsrisk. Vuxna kan försöka skaffa sig diagnosen ADHD för att komma åt metylphenidat på ett legalt sätt.⁷

Detta omdöme ledde till avslag för Janssen-Cilags ansökan om godkännande av Concerta för vuxenbruk i Europa (26 maj 2011) och producenten drog tillbaka sin ansökan i förhoppningen om att de negativa resultaten inte skulle spridas. Enbart de som medicinerats som barn utan skadeverkningar, och där man provat att avbryta medicineringen, får fortsätta med metylphenidat som vuxna. I Janssen-Cilags reklam framställs detta

som att Concerta är det enda metylfenidatpreparat som är godkänt för vuxna. Ett svårslaget rekord i vilseledande marknadsföring.

Hur ska Socialstyrelsen och Läkemedelsverket hantera den uppkomna situationen med konstaterat negativ nytta/risk-balans? Vad ska man göra med alla som blivit beroende av psykostimulantia? Metylfenidat verkar på samma sätt som kokain i hjärnan.

DEN NYA KUNSKAPSÖVERSIKTEN

För tio år sedan utkom Socialstyrelsen förra kunskapsöversikt om ADHD.

I början av 2012 kom den nya kunskapsöversikten med syftet ”att systematiskt sammanställa kunskapsunderlaget när det gäller metoder för diagnostik och behandling av patienter med ADHD och autismspektrumstörningar.”⁸

Rapporten konstaterar sammanfattningsvis att det inte finns tillförlitlig diagnostik. Detta är dock inte något problem hävdar gruppens ordförande, psykiatriprofessor Jacobsson, i Aktuellt. Det är bara att fortsätta som vanligt. Man kan nämligen lita på läkarna.

Jacobsson beklagar sorgset att det inte finns några långtidsundersökningar. Han lyckas då glömma den mycket omfattande amerikanska MTA-studien (Multimodal Treatment Study of Children With ADHD) som i kunskapsredovisningen 2002 höjdes till skyarna som en ”milstolpe i barnpsykiatrins utveckling”. En gång för alla skulle den bevisa hur bra det var med metylfenidat.

MTA-studien försvann helt ur sikte när den visade motsatsen – det finns ingen positiv långtidseffekt⁹. De medicinerade barnen blev några centimeter kortare och fick allvarliga biverkningar. Även den stora australiensiska Rainestudien har förpassats till den stora glömskan. Den visade att medicinering varken förbättrar barnens sociala och emotionella välbefinnande eller skolframgång. Blodtrycket påverkades negativt och medicinerade barn löpte tio gånger så stor risk att bedömas fungera under sin åldersnivå jämfört med icke-medicinerande barn.¹⁰

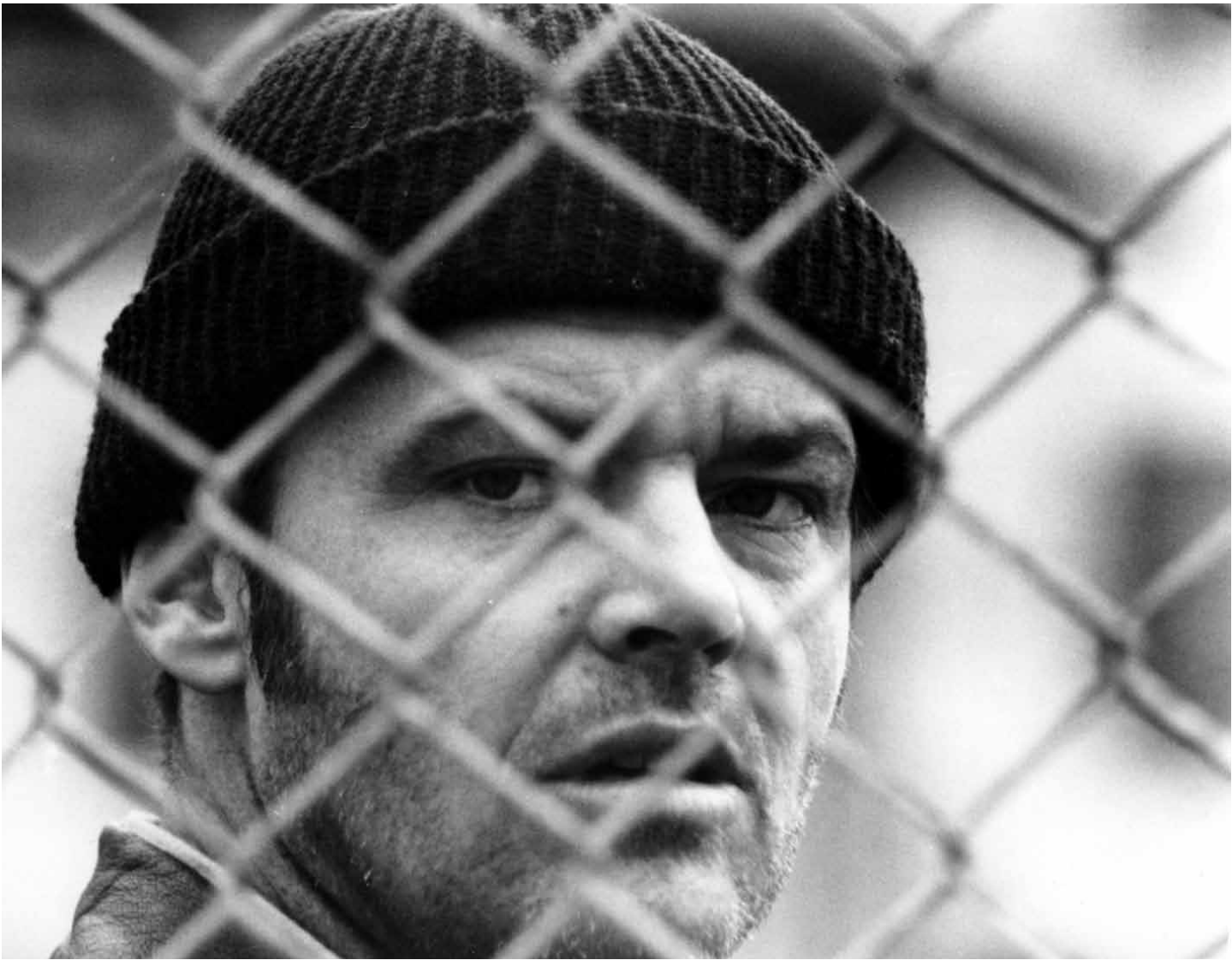
När Jacobssons beklagar att det inte finns långtidsundersökningar skorrar det även illa eftersom han måste vara medveten om att läkemedelsbolagen aktivt förhindrar nya långtidsundersökningar. Resultaten har helt enkelt varit alltför nedslående.

När Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU) av undertecknad (i tidningen Dagens Medicin) påminns om MTA-studien måste man ändå försöka hitta på några argument för att den försvunnit så fullständigt. Låt oss syna dem i tur och ordning.

Argument 1: Det fanns ingen placebobe-handlad kontrollgrupp i MTA-studien, skriver SBU. Man inser säkert att detta inte är ett relevant kriterium när det gäller undersökning av euforiframkallande

EN ARTIKEL AV LARS LUNDSTRÖM

Artikelförfattaren är legitimerad psykolog och har arbetat som skolpsykolog. I sin doktorsavhandling undersökte han dyslexi; *Reading difficulties and the twofold character of language : how to understand dyslexia* (Uppsala universitet, 2004). Han har gett ut en populärvetenskaplig bok i samma ämne; *Läsning – från bild till bokstav* (Bild och Bokstav förlag, 2009).

Jack Nicholson i kultfilmen Gökboet

medel. (Tänk er att man undersöker effekten av alkohol med vatten som placebo). Ironiskt nog är det svårigheterna att utföra placebostudier som oftast dras fram för att motivera varför det är omöjligt att göra långtidsundersökningar. Så kan samma argument återanvändas i skilda syften.

Den så kallade Norrtäljeundersökningen med metylfenidat mot ADHD hos fängelseinterner¹¹ stupade på att försökspersonerna direkt visste om de fått sockerpiller eller metylfenidat. Läkemedelsverkets expert, professor Lars Gunne, har påpekat att detta gör studien värdelös. Norrtäljestudien kännetecknas av systematiska bortsorteringar som gör det omöjligt att få några generella resultat. Man sållade till och med bort deltagare som visat sig okänsliga för behandling med det preparat som skulle studeras.

I sammanhanget kan noteras att Norrtäljestudien inte har kunnat prestera den planerade obligatoriska ettårsuppföljningen av deltagarna. Ändå läggs den enligt Kriminalvårdsstyrelsen till grund för upprättandet av ADHD-avdelningar på fängelser där man installerar utrustning för så kallade QB-test. Den avgångna generaldirektören Lars Nylén hyllar QB-testet i ett brev till justitiedepartementet: ”Det är ett sätt att objektiviera en undersökning” där man efter att ha fått sin objektiva ADHD-diagnos också kan sköta inställningen av mängden amfetamin som fångarna får.

Närmare hälften av alla interner anses alltså lida av en ärftlig och kronisk hjärnskada som kräver livslång medicinering med metylfenidat – som bland annat kan orsaka aggressivitet och har hög missbrukspotential. Denna kriminalpolitiska innovation har helt förbigått SBU och redovisas inte i rapporten. (Rimligen borde detta lett till en bred politisk diskussion om dessa helt förändrade grunder för kriminalpolitiken eftersom vi redan för hundra år sedan övergav föreställningen om kriminalitet som medfödd).

Det amerikanska diagnossystem som tillämpas i Sverige utesluter dessutom ADHD-diagnos om det föreligger traumatiserande uppväxtförhållanden.

Argument 2: Ett annat av SBU:s argument är att MTA-studien innebar att ett fåtal deltagare, färre än tio procent, för att få effekt även medicinerades med dexamfetamin. Inte heller detta är relevant – tvärtom. I Sverige pågår regelmässigt exakt samma typ av kompletterande medicinering med detta väsentligen likartade amfetaminpreparat. MTA-studiens negativa resultat gällande psykostimulantia kan alltså inte avfärdas. Trots en i vissa fall förstärkt medicinering erhålls ingen långsiktig effekt.

Argument 3: SBU utlovar att den förvunnna MTA-studien kommer att behandlas i en framtida rapport där den ”sorteras under ett kapitel om kombinationsbehandlingar, där läkemedelsbehandling ingår som en del av behandlingen”. Men SBU måste veta att detta inte är en korrekt beskrivning av MTA-studien som innehöll fyra distinkta undergrupper:

- 1. Enbart psykostimulantia (metylfenidat, typ Ritalin, Concerta)
- 2. Enbart beteendeterapi
- 3. Kombinationsbehandling (1 och 2)
- 4. Normalomsorg

Utan denna utformning hade det inte varit möjligt för en av studiens huvudforskare att efter treårsuppföljningen

sammanfatta vad det finns för bevis för att barnen blivit hjälpta av medicinering.” I den tidiga studien överskattade vi de positiva effekterna av medicinering. Vi trodde att om barnen medicinerades längre så skulle resultatet bli bättre – men det stämde inte. Det finns inga positiva effekter. Det finns inga bevis för att medicinering är bättre än ingenting – inga bevis alls.” (professor William Pelham)

ADHD-EPIDEMINS HUVUDAKTÖRER

Läkemedelsindustrin vars framgång mäts i aktieutdelning, inte i patientnytta. Här handlar det om mångmiljardvinster som motiverar gigantiska reklamkampanjer/sponsringsinsatser, bjudresor och betalda forskare.

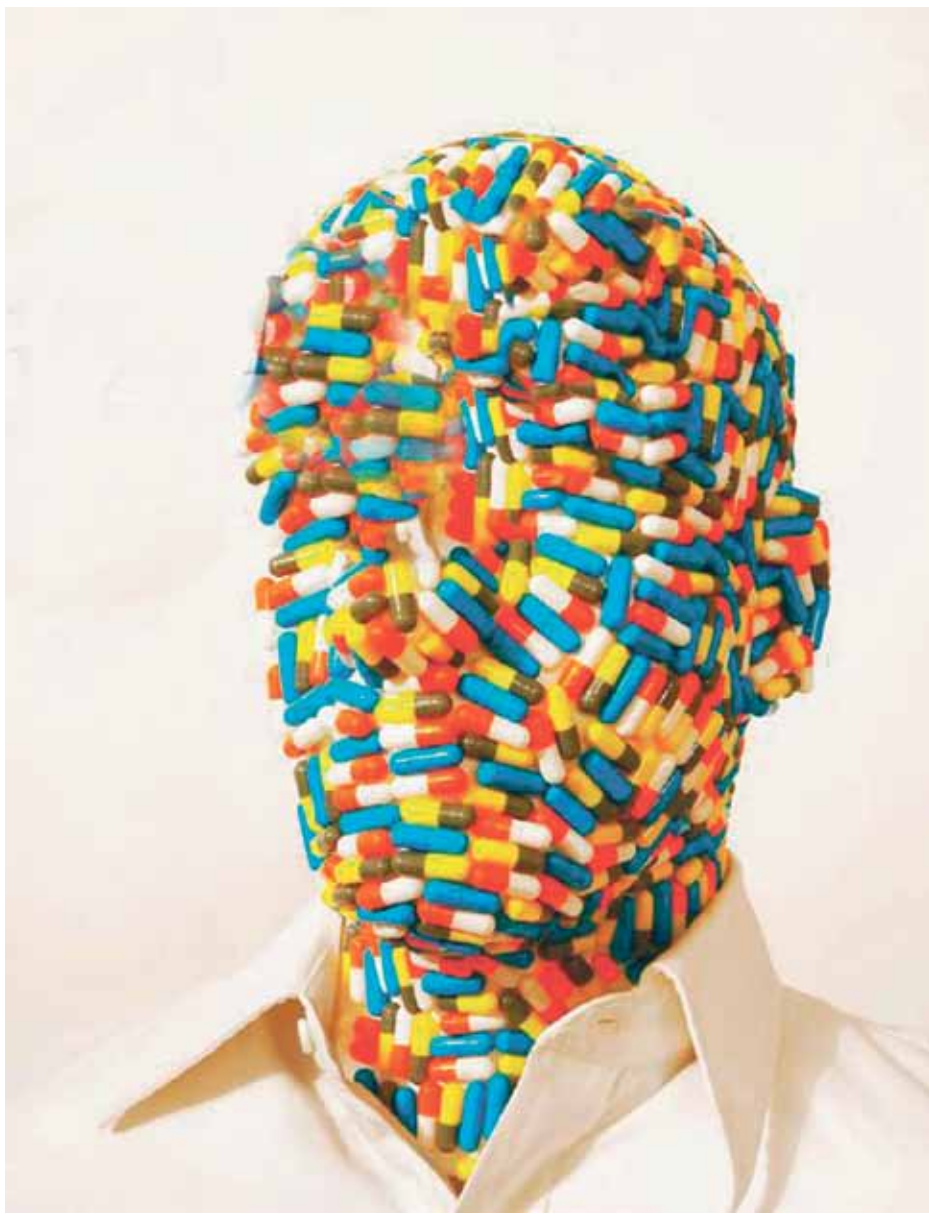
”Vi måste visa omdömet att benämna farmakaföretagens alla gåvor vid sina rätta namn – som mutor och korrupktion.” säger Steven Sharfstein, ordförande för APA, American Psychological Association.

Nu befinner sig den förväntade vuxenmarknaden i kris eftersom metylfenidat inte har godkänts för vuxenbruk, vilket förstås är mycket allvarligt för tillverkaren Janssen-Cilags affärer. Moderbolaget Johnson & Johnson har nyligen tvingats betala en miljard kronor för olaglig marknadsföring och bestickning i USA, ett faktum som är pinsamt för alla tjänstemän och psykiater som byggt sina karriärer på att marknadsföra drogen i Sverige.

Metylfenidat gör att hjärtat ansträngs tio procent mer. Det kommer redan oro-

FAKTA OM QB-TEST

Ett QB-test tar cirka 15 minuter och innebär att individen förses med en markör på huvudet och sätts inför dataspelsliknande uppgifter. Huvudrörelserna fotograferas och resultatet skickas för ”analys”. Inom någon minut kommer diagnosen. Inga besvärliga utredningar. QB-testet introducerades inom neuropsykiatri i Sverige i början av 2000-talet med förföris reklam: ”Systemet tillhandahåller inte bara ovärderliga objektiva mätningar, det kan också minska din undersökningstid och öka din inkomst rejält.” Ett stort antal privatföretag erbjuder idag QB-undersökningar för tiotusentals kronor. Metoden påminner om 1800-talets frenologi (skallmätning) och är lika ovetenskaplig. Ingen mätfunktion finns belagd.

ande rapporter om hjärtsvikt och även om utvecklandet av Parkinsons sjukdom hos tidigare amfetaminmedicinerade. Läkemedelsverket har dessutom varnat för allvarliga problem med blodtryck och hjärtfrekvens vad gäller ADHD-preparatet Stratterra; ett misslyckat antidepressivt medel (atomoxetin) med aggressivitet som ofta belagd biverkan. Europeiska läkemedelsmyndigheten har tidigare konstaterat att det kan ge allvarliga leverskador och skapa fientlighet och emotionell instabilitet.

Läkare och psykiater vill förstås svara mot förväntningar från stressade barn och vuxna. Eftersom läkarna är biologiskt inskolade och ofta saknar utbildning för sociala/psykologiska/pedagogiska behandlingsalternativ blir de lätt offer för läkemedelsreklamen.

Då man inte insett att enstaka som positivt bedömda medicineringseffekter snabbt avtar och försvinner ökar de successivt doserna. Man begärde under 2010, enligt Läkemedelsverket, tillstånd att skriva ut de allra starkaste amfetaminpreparaten, dexamfetamin (Metamina), och amfetamin till tusentals individer som erhållit dålig effekt eller skadeverkningar av Ritalin, Concerta och Stratterra.

Det kanske mest osympatiska med läkemedelsbolags och psykiaters agerande när de ifrågasätts är att de väljer att huka bakom anekdotisk bevisföring och sponsrade anhängarföreningar som avvisar alla kritiska synpunkter som djupt kränkande. I *The Anatomy of an Epidemic* omtalar Robert Whitaker att enligt psykiatrilobbyn i USA skulle all kritik bemötas genom att härledas till scientologin.

Den enskilda individen ska uppfatta

sig som drabbad av en kronisk hjärndefekt, vilken måste behandlas med dyra kemiska preparat. Fördelen kan vara att dessa även kan användas som partydroger. Det effektivaste sättet att bli hög diskuteras flitigt på nätet. Varför är det egentligen så lockande med en diagnos? Något som förklarar allas vår upplevda otillräcklighet?

Enligt en av de få undersökningar (Moline & Frankenger) som intresserat sig för ADHD-medicinerade ungdomars egna upplevelser framkom att sex av tio antingen vill avbryta medicinsk behandling eller var osäkra om de ville fortsätta. Bara en av tio ansåg att de var i behov av medicin för att kunna koncentrera sig.

Den viktigaste positiva effekten av behandlingen med centralstimulantia var enligt barnen att deras lärare och föräldrar gillade dem mer när de tog sin medicin. Över hälften uppger biverkningar som aptitlöshet, sömnsvårigheter och mag- eller huvudvärk. Fyra av tio rapporterar tics (ofrivilliga ryckningar). Försäljning av ADHD-preparat till skolkamrater var vanligt förekommande.

Oroliga och uttröttade föräldrar, arbetslösa eller människor pressade av krav på höjd produktivitet intalas att deras barn har en kronisk problematik som måste medicineras. Paradoxalt kan diagnos och medicinering användas för att ursäkt destruktiva beteenden och därmed motverka normala uppfostringsinsatser. Närpolisen på Gotland omvittnar att föräldrar och ungdom ofta hänvisar till diagnoser som ursäkt för aggressiva/asociala beteenden.

Örebroforskaren Terese Glatz har undersökt hur föräldrar till tonåringar reagerar när de stöter på svårigheter. Medan föräldrar backar undan och blir mer tillåtande vad gäller alkohol, visar hennes forskning att ADHD-beteenden hos ungdomar som utvecklas i tidig ålder är påfrestande för föräldrar och kan leda till att föräldrar upplever maktlöshet. Detta i sin tur kan innebära att de betar sig negativt gentemot barnen. Samtidigt, som de negativa reaktionerna blir starkare, minskar det positiva beteendet – föräldrarna tenderar att ignorera barnen och visa mindre värme. Föräldrar behöver strategier för att bryta mönstren och i stället få energi och möjlighet att hantera problemen. Mycket framgångsrikt familjearbete bedrivs till exempel i Ystad av barnpsykiater Ulf Korman.

Media. Eftersom läkemedelsindustrin i Sverige inte får göra reklam för narkotikaklassade medel sprider man i stället med hjälp av kändisar en bild av ADHD. Läkemedelsindustrin har faktiskt i stor utsträckning övergått från att göra reklam för mediciner till att göra reklam för sjukdomar. Och det med stor framgång vad gäller exempelvis ADHD och bipolaritet. Man utnyttjar journalister med bristfälliga kunskaper om ämnet för att föra fram budskapet om amfetaminliknande preparat som en mänsklig rättighet. Upprört beskriver man exempelvis hur orättvis det är att flickor inte medicineras i lika hög grad som pojkar eller kräver att fängelseinterner måste få rätt till dessa preparat – som har hög missbrukspotential och kan framkalla aggressivitet.

Det långvariga närmast totala informationsmonopolet för läkemedelsindustrin i riksmidia bröts dock hösten 2011 genom en artikelserie i Aftonbladet som avslöjade korrupta, massdiagnosticerande läkare och köpta experter.

Socialstyrelsen och Läkemedelsverket.

Vi återfinner här många så kallade experter på två stolar och starkt lierade med industrin. Läkemedelsverket finansieras till stor del av den industri som den är satt att kontrollera. Aftonbladet granskade Läkemedelsverkets 16 statligt avlönade ADHD-expert. Hälften har redovisat samarbete med läkemedelsbolag. De har varit rådgivare eller fått betalt för föreläsningar och studier. Har de övriga bara struntat i att redovisa jävsförhållanden? Som professor Johan Franck på Karolinska institutet, vilken dolt att han har arbetat för åtta olika läkemedelsbolag och erhållit 100 000 kronor från Janssen-Cilag. Henrik Pelling som ligger bakom den höga förskrivningen på Gotland och i Uppsala arbetar för Eli Lilly och Ylva Ginsberg, ansvarig för Norrtäljeundersökningen, är knuten till Janssen-Cilag. För att nämna några få.

FARMAKOLOGINS MOTOFFENSIV

På 50-talet hälsades psykofarmakan med optimism inom mentalvården. Biverkningarna blev dock med tiden alltmer uppenbara. Det växande motståndet illustreras av den enorma framgången för filmen *Gökboet* (1975) med Jack Nicholson i huvudrollen. Alla psykiatrer accepterade inte heller den biologiska modell som krävde kemiska ingrepp i hjärnans

”KRITERIERNÄ FUNKAR INTE, MEN SJUKDOMEN FINNS DÄR...”

Ett typiskt exempel på den tidiga överoptimism som MTA-studiens William Pelham beskriver är överläkare Henrik Pelling vid Akademiska sjukhuset i Uppsala. Han sitter i styrgruppen för läkemedelsfabriken Eli Lillys kursverksamhet och är inblandat i företagets försök att lanseras Stratterra som ADHD-preparat.

I Attention nr 2 (2005) säger Pelling att vi kan överge allt tal om att vi vet för lite om medicinens effekter. Han betonar att det inte kan uppstå något missbruk och hävdar att biverkningarna inte är särskilt allvarliga. USA med sina då två eller tre procent medicinerade är inte någon förebild men i Sverige med 0.1–0.6 procent är vi för återhållsamma. Minst en procent av alla barn och ungdomar borde ha medicin.

År 2011 har medicineringen i Uppsala tredubblats sedan 2006 och fem procent av pojkarna mellan 10 och 14 år medicineras. Pelling säger till Uppsala Nya Tidning (14/9 2011) att han är övertygad om att Uppsalas nivå kommer att gälla i hela landet. Som anställd även på Gotland är han arkitekten bakom de 6.4 procent i samma åldersgrupp som medicineras på ön.

I en föreläsning för läkare i februari år¹² påstår Pelling: ”Vi kan titta

in i hjärnan idag. Vi kan se att det finns problem med dopamin och så vidare. Men det kostar ju miljoner. Vi kan inte göra det med några procent av Sveriges befolkning och det vore dumt och opraktiskt. Så att diagnosen är lite luddig och så men den är bra för att vi kan fånga upp på ett bra sätt dom som behöver få hjälp.”

Tror Pelling verkligen själv på att det går att konstatera ADHD genom att ”titta in i hjärnan”. Det finns inga sådana metoder.

Pelling vill enligt amerikanskt mönster göra reklam för bipolär sjukdom hos barn: ”Det kan ju se väldigt olika ut det här. Det är ju ett problem. Och det är också ett problem att det kan gå så snabbt i förhållande till vuxna. Man kan vara manisk på förmiddan och deprimerad på eftermiddan, eller tvärtom. Och det stämmer ju inte med läroböckerna. Då ska man vara deprimerad en vecka och man ska vara hypoman i fyra dar. Kriterierna funkade inte, men sjukdomen finns där. Så då gäller det att börja kunna misstänka och se hur vi ska kunna hjälpa till.”

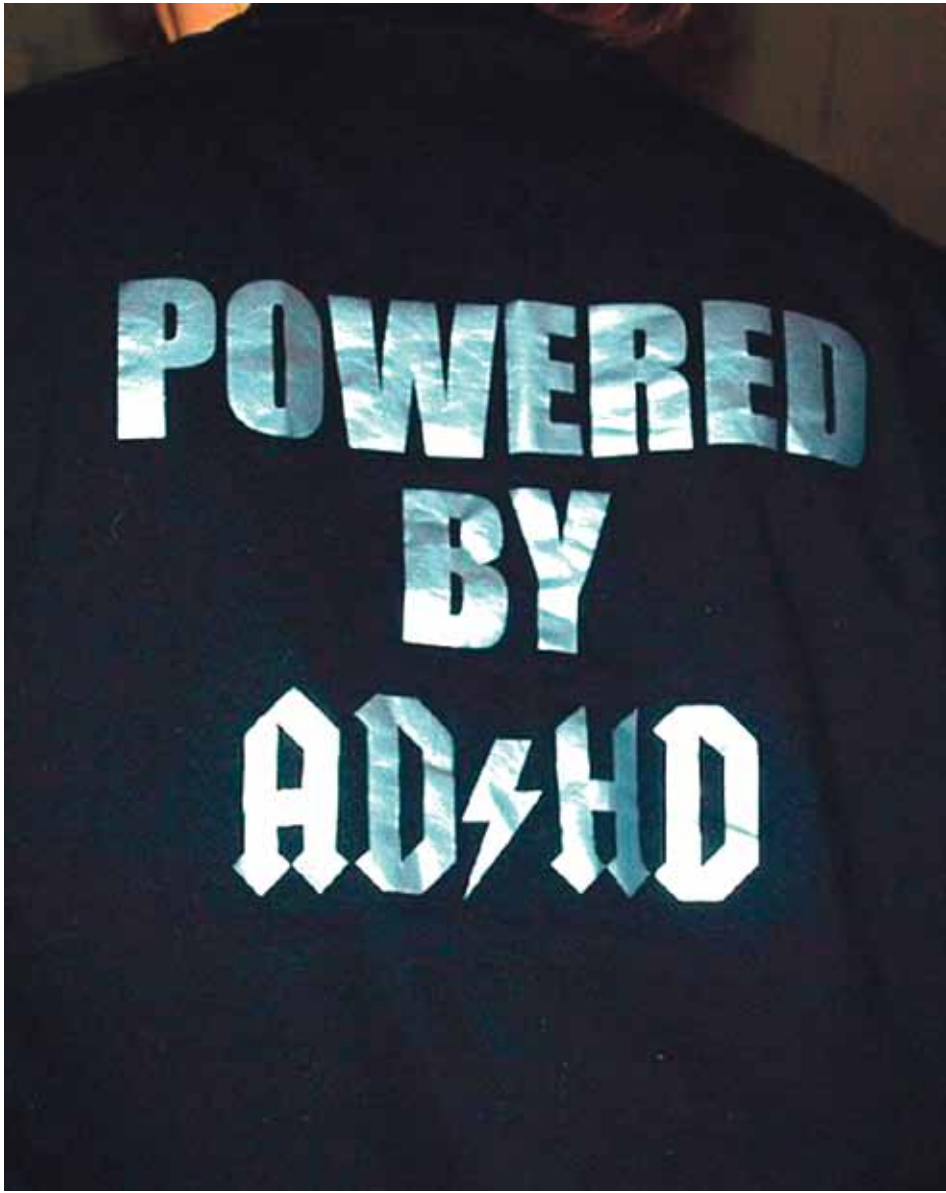
Följande passus uppfattar jag som det centrala elementet i Pellingss diagnostiska metod: ”vi har upptäckt ju mer vi har hittat ADHD ju mer har vi sett att i andra grupper också finns ADHD, i autismspektrum-

gruppen, i utvecklingsstörningsgruppen, som kan ha nytta utav att vi har på oss ADHD-glasögon”. Det är detta förutbestämda seende han lärt ut i Uppsala och på Gotland. Man ska alltid misstänka ADHD och/eller bipolaritet. ”Kriterierna funkade inte men sjukdomen finns där”

Följaktligen får vi diagnoser som till exempel ”atypisk ADHD” och flickor som anses ha ADHD utan att uppfylla kriterierna. Detta är i sanning en märklig rundgång: ADHD är en beteendediagnos utan belagd orsak, men denna icke belagda orsak kan ändå ta sig uttryck på helt andra sätt än i det beteende som utgör den enda definitionen av ADHD.

Pelling ägnar sig även åt omvänd diagnostik. Man prövar Concerta och ser om det fungerar. Men många högskolestuderande använder psykostimulantia vid tentamensläsning. Har de ADHD?

Pelling tillhör den sammansvetsade grupp Gillberganhängare som ligger bakom det senaste decenniets medicineringsexplosion i Sverige. Problemet är att de erhållit sådana privilegier från läkemedelsbolagen och investerat så mycken personlig prestige att det knappast går att hoppas på någon självreformer. Den aktuella diagnosen kan vara RMS (Right Man Syndrome).

funktionssätt. En del höll fast vid den freudianska uppfattningen att individens livshistoria är betydelsefull, andra hävdade att psykisk sjukdom kunde vara en frisk reaktion på en galen värld.

Först på senare tid har det blivit uppenbart hur miljö och terapi direkt kan påverka hjärnkemin. Även placebo (sockerpiller) ger faktiska förändringar och bevisat effektiva preparat ger sämre resultat om de misstros (noceboeffekten).

Kring 1980 kom den väl förberedda farmakologiska motoffensiven. Den utgick från det faktum att psykiaterna var läkare och kunde skriva ut de preparat som den biologiska modellen krävde. Psykologer och socialarbetare kom i underläge och psykiaterna blev läkemedelsindustrins gunstlingar och guldkalvar. De sponsrades nu med mycket mer pengar än andra läkare, trots psykiatrins allmänt låga status inom medicinen.

Antalet diagnoser ökade snabbt i diagnosbibeln (DSM, Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders som utges av det amerikanska psykiatriska sällskapet). Från 265 diagnoser 1980 till 365 diagnoser år 2000. Ordföranden för den senaste versionen (Allen Frances) har dock fått kalla fötter och varnar för kommande DSM, ”som blir en guldgruva för läkemedelsindustrin men kommer att förorsaka alla nya felbedömda patienter enorma kostnader, när de fångas in i det alltför vida diagnosnätet”.¹³

För många är det förvånande att inse att dessa diagnoser med åtföljande kemiska preparat är helt konstruerade och saknar referenser till vetenskapliga undersökningar. Sjukdomsavgränsningarna grundas enligt psykiatriprofessorn George Vaillant på gissningar, fördomar och förhoppningar. Marcia Angell (före detta chefredaktör för New England Journal of Medicine) talar om diagnoserna som

uppenbarelsor och ger ett exempel: Om alla läkare vore överens om att fräknar är ett tecken på cancer så skulle den diagnosen enligt DSM:s definition vara tillförlitlig – trots att den helt saknar vetenskapligt stöd.¹⁴

Sanningen är att det inte finns några objektiva tecken eller test för till exempel ADHD. Gränserna mellan normalitet och avvikelser är ofta oklara och i hög grad kulturbundna. Vilken vuxen kan koncentrera sig om man stillasittande måste lyssna på något man inte förstår och som är tråkigt och opedagogiskt framfört? Det intressanta testet kanske vore att undersöka koncentrationsförmåga vid uppgifter som intresserar individen. Borde vi hellre tala om motivationsbrist än om koncentrationssvårigheter?

FRÅN ATT FÖRSTÅ TILL ATT BENÄMNA

Om man till exempel har minst fem av nio symptom i DSM får man diagnosen ”svårt depressiv” inom kategorin ”affektiva störningar”. För ADHD finns nio frågor rörande koncentrationsförmåga och nio frågor rörande rastlöshet, av typen ”är ofta lätt distraherad”, ”är ofta glömsk” och ”går ofta på högvarv” etc. Minst sex av frågorna ska besvaras med ja och beteendet ska återfinnas i två olika miljöer till exempel skola och hem. Man kan då ha AD eller HD eller ADHD.

Vi skapar, säger psykiatern Daniel Carat ”illusionen att vi förstår våra patienter när allt vi egentligen gör är att ge dem beteckningar”. Detta är den biologisk/medicinska psykiatrins omänskliga slustation.

”Psykiatri har nästan helt köpts upp av farmakaföretagen.” ”Vi försöker inte längre förstå individer som helheter i sina sociala sammanhang – snarare förväntas vi korrigera patienternas neurotransmittorer.” (Loren Mosher i sitt avskedsbrev

till det amerikanska psykiatriska sällskapet)

VAD ÄR DET MAN ”HAR”?

Låt oss återvända till definitionen av ADHD. Ärftlighetstänkandet inom psykiatri har lett till märkliga slutsatser som att den svenska arbetarklassen (socialgrupp 3) skulle vara genetiskt problematisk eftersom man i större utsträckning har ADHD.

Tomas Ljungberg, professor i psykiatri, har mot bakgrund av senare forskning påvisat att ärftligheten för ADHD genom metodfel har överdrivits och troligen enbart motsvarar ärftligheten för andra personlighetsdrag. Ljungberg menar i sin bok *ADHD i nytt ljus* att det inte heller finns vetenskaplig grund för att hävda att behandling med centralstimulerande medel leder till ökad aktivitet i dopaminsystemet som i sin tur leder till minskade ADHD-symtom.

Enligt Ljungberg finns det samband mellan ADHD och:

- låg ekonomisk standard (låg socialklass), lägre inkomster, sämre ekonomiskt ansvarstagande fäder
- mer föräldrakonflikter, sämre sammanhållning inom familjen, sämre emotionellt klimat inom familjen, ökad negativism mot och kritik av barnet, mer vanligt med skilsmässor och ensamstående föräldrar
- mer vanligt med psykisk sjuklighet (ångest/depression) hos modern och ökad förekomst av missbruk och kriminalitet hos fadern
- ökad förekomst av otrygg och desorganiserad anknytning

Troligen handlar ADHD enligt Ljungberg väsentligen om känsliga individer som drabbas av socio-psykologisk stress.

Valet av förklaring av ADHD – som en biologiskt orsakad förändring av hjärnans funktionssätt eller som en stress-sårbarhetsreaktion – har betydelse för vilka behandlingsmetoder som tillämpas. Ljungberg exemplifierar med två mottagningar för barn i invandrade familjer med traumatiserade vuxna:

Mottagning A talar om sekundär traumatisering, ställer inte diagnosen ADHD och behandlar psykologiskt/psykopedagogiskt.

Mottagning B talar om neuropsykiatriskt funktionshinder, ställer diagnosen ADHD och behandlar med läkemedel.¹⁵

MÅNGA SAMVERKANDE ORSAKER

Frånvaro av socialiserande fri lek är enligt en amerikansk undersökning en viktig orsak till ADHD-beteende. En annan undersökning av 12 000 barn visar att det är dubbelt så vanligt att barn som fötts sent på året får diagnosen ADHD

och medicineras med centralstimulantia i jämförelse med barn som är födda tidigt på året. Samma riskfaktor gäller enligt en mycket stor svensk undersökning även för barn med ensamstående och lågutbildade föräldrar.

En holländsk studie som nyligen redovisats i The Lancet visar att det för två av tre diagnosticerade är fråga om födoallergier. Andra undersökningar antyder samband med allt från sömnbrist till bekämpningsmedel och passiv rökning. Omfattande TV-tittande ger diagnosrisk och man har varnat för att ensidig, opersonlig och datorfokuserad ”interaktion” kan försvåra bildandet av de spegelneuroner i centrala nervsystemet vilka gör det möjligt för oss att identifiera oss med andra individer. Järnbrist vid för tidig födsel är en annan påvisad riskfaktor, liksom miljögifter som bisfenol-A och ftalater (mjukgörare i plast, etc). Nyligen har stress i samband med graviditet påvisats ha samband med autism hos barnet

Yttersta-orsak-tänkandet när det gäller ADHD-beteende kommer säkerligen att visa sig lika ofruktbart som det har visat sig vara när gäller miljön. Det är alla samverkande faktorer som slutligen blir för mycket för ett system – om det är ett träd, ett hav eller en människa.

Den uppenbara bristen på vetenskaplig underbyggnad förklarar varför psykiatrien så desperat söker ”objektivt” stöd för sina påhittade diagnoser. Triumferande kunde Gillberg nyligen förklara att man påvisat den ärftligt-biologiska orsaken till ADHD. Tittar man närmare på den aktuella engelska studien så har man funnit en liten genetisk avvikelse hos knappt var femte med ADHD-diagnos (16 procent), särskilt hos de svagbegåvade. Denna avvikelse återfinns även bland annat vid schizofreni och hos nästan var tionde individ i befolkningen. Vad undersökningen lika gärna kan anses bevisa är att fyra av fem ADHD-diagnoser är felaktiga.

ADHD-BETEENDE OCH JÄMLIKHET

I USA kallas det ekonomiska stödet för psykiska handikapp av ekonomen David Autor för ”det nya socialbidraget”. För att komma ifråga krävs i princip att de sökande tar psykofarmaka. Allt fler vinstdrivna företag hjälper fattiga familjer att ansöka för att kunna överleva ekonomiskt.

Den norska studien ”Barn i Bergen” omfattade 9000 barn och landade i att 1,7 procent uppvisade ADHD-beteende. För att förklara den låga förekomsten försökte man hänvisa till genetiska säregenheter, men faktiskt även till att befolkningen i de nordiska länderna inte är så fattig och klyftorna inte så stora.

En av den amerikanska psykiatrins förgrundsfigurer, Gabrielle Carlson, undersökte på 1990-talet 600 barn i 10

EN ANNAN BILD...

En lärare på skoldaghem berättar: ”Det känns inte som om vi pratar samma språk som barnpsykiatri, eftersom det alltid återkopplas till diagnosen, inte personen som sitter framför mig. Samtidigt måste ju alla vi inblandade veta samma sak; att barnen är en produkt av en massa olika saker, inte bara en bokstavskombination”. ”Ett barn som det inte förväntas något av, stannar i växten. Rimliga krav och trygghet sätter fart på utveckling, det vet vi ju, men när inte föräldrarna får sina barn att gå ur sängen eller gå ut ur huset på grund av sin diagnos, avstannar allt”.

På det nämnda skoldaghemmet uppmärksammar man den starka kreativiteten hos ADHD-diagnosticerade men är allvarligt oroade eftersom man tycker sig se hur medicineringen gör att de stannar upp i utvecklingen och senare ofta hamnar i missbruk. Inte blir de heller lugnare av sömnbrist och aptitlöshet som följer av medicinering. De barn som slutar tycker man att det går bättre för. Men då kan psykiatri hota med att dra sig ur.

Idéhistorikern Karin Johannisson talar (SR, Godmorgon världen) om den nya diagnosshoppingen där bokstäverna blir ett chict tillbehör i identitetsbygget och fungerar som självuppfyllande profetior. Det blir betydligt allvarligare när man inser att även barn ska övertygas om att de har ett fel som för all framtid måste medicineras – trots att de känner sig friska.

- 12 årsåldern i ukrainska Kiev. Resultatet: 19,8 procent av barnen hade ADHD, bland pojkar var det 28,3 procent. I ett ögonblick av klarsyn skrev Carlson och hennes medförfattare: ”Det är möjligt att hyperaktivt-impulsivt beteende är tydligare (och mer problematiskt) i överfulla ukrainska lägenheter.”

Lägenhetsstorlek kan alltså ha en avgörande betydelse för om barn blir hyperaktiva. Barn som lever under goda sociala förhållanden, som barnen i Bergen uppvisar ett beteende som i mycket liten grad överensstämmer med de psykiatriska diagnoschecklistorna för ADHD. Och barn som lever under dåliga sociala förhållanden som barnen i Kiev uppvisar

ett beteende som i mycket hög grad stämmer överens med checklistorna.

Denna insikt leder till olika politiska krav: lika lön, sextimmars arbetsdag, bra och billiga bostäder, mindre barngrupper på dagis, bra näraliggande skola för alla.

Blir vi i allt större utsträckning psykiskt handikappade och offer för ärftliga hjärndefekter? Eller är ”sjukförklarandet” av individen ett sätt att avleda kritik mot miljöförstöring och ökande klassklyftor. tio procent av Sveriges vuxna befolkning tar antidepressiva medel. Drygt en halv miljon kvinnor och en kvarts miljon män.

Diagnosfixeringen innebär att man knappast längre diskuterar hur man har det i sitt liv, i sin familj och kanske framför

allt – i det samhälle och i den politiska miljö där vi lever.

Så kan man försöka trola bort traumatiska uppväxterfarenheter, diskriminering, fattigdom, kvinnoförtryck och den ekande tomhet som uppstår när allting förvandlas till varor och individens enda värde är som konsument. Ett kemiskt marinerat diagnossamhälle istället för jämlikhet, demokrati och medmänsklighet.

NOTER

1. Bruce E. Levine: A conversation with Robert Whitaker. The Astonishing Rise of Mental Illness in America. <http://www.counterpunch.org/2010/04/28/the-astonishing-rise-of-mental-illness-in-america/>
2. European consensus statement on diagnosis and treatment of adult ADHD: The European Network Adult ADHD <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2942810/?tool=pubmed>
3. Gillberg, Ch., Ekman, S. Debattartikel DN 970920
4. Bättre sent än aldrig. Utvärdering av ADHD-projektet på Norrtäljeanstalten (Kriminalvården)
5. Tidningen Specialpedagogik sept. 2010.
6. European consensus statement on diagnosis and treatment of adult ADHD: The European Network Adult ADHD <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2942810/?tool=pubmed>.
7. De europeiska läkemedelsmyndigheternas bedömning av Concerta (metylfenidat) maj 2011 <http://jannel.se/FVAR.Concerta260511.pdf>
8. SBU:s kunskapssammanfattning rörande bl a diagnos och behandling av ADHD http://www.sbu.se/upload/psykiatri-rapport_regeringen120111/Psykiatri_slutredovisning.pdf
9. MTA-studien. Sammanfattning (2009) <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3063150/>

10. Raine-studien http://www.health.wa.gov.au/publications/documents/MICADHD_Raine_ADHD_Study_report_022010.pdf
11. Norrtäljestudien <http://clinicaltrials.gov/ct2/show/NCT00482313> Ginsberg Y, Lindefors N. Methylphenidate treatment of adult male prison inmates with attention-deficit hyperactivity disorder: randomised double-blind placebo-controlled trial with open-label extension. Br J Psychiatry. 2012 Jan;200(1):68-73. Epub 2011 Nov 10
12. Henrik Pelling föreläser i februari 2012 <http://www.youtube.com/watch?v=urKEgAGTI5>
13. Allen Frances, den senaste amerikanska diagnosmanualens (DSM4) ordförande om utvecklingen http://www.huffingtonpost.com/allen-frances/america-is-over-diagnosed_b_1157898.html
14. Marcia Angell. Sammanfattande artikel i the New York Review of Books <http://www.nybooks.com/articles/archives/2011/jul/14/illusions-of-psychiatry/>
15. Ljungberg, T. (2008) ADHD i nytt ljus (Exiris). Ljungberg, T. ADHD – dags att också uppmärksamma psykosociala förhållanden. Socialmedicinsk Tidskrift 6/2011

GABOR MATÉ

Spädbarnets skrik tystnar inte. Den oroliga modern kontaktar barnläkaren som talar om för henne att alla judiska spädbarn nu skriker. Detta var i mars 1944. Hitler hade invaderat Ungern eftersom han tröttnat på att Ungern inte tillät nazisterna att deportera judar. Eichman sändes till Budapest för att sköta den saken. Raul Wallenberg var verksam.

Hur kunde barnen veta? Det kunde de förstås inte. De reagerade på de vuxnas stress och panik. Den ungerskfödde kanadensiske läkaren Gabor Maté var ett av dessa skrikande spädbarn. Hans far var satt i tvångsarbete och hans mors föräldrar skulle snart skickas till Auschwitz och mördas.

En extrem situation, men vad gör ett barn under hög stress? Barnet stänger av säger doktor Maté. Och därmed programmeras stressen in i hjärnan. Själv utvecklade han koncentrationssvårigheter och missbruksbeteende. Men det var förstås inte föräldrarnas fel.

Hur drabbas barn idag av ökande klyftor, arbetslöshet och miljökatastrofer. Hur och för vem får de gestalta sin stress och var får de möjlighet att uppleva mening och tillhörighet?

ÄR 1,5-GRADERSMÅLET MÖJLIGT ATT NÅ?
På internationell politisk nivå råder handlingsförlamning inför klimatförändringarna. Målet att begränsa temperaturstegringen till två grader tycks politiskt ouppnåeligt. Samtidigt visar ny forskning att det inte är tillräckligt. Rikard Warlenius belyser det bistra läget.

O mkring 100 av världens länder (tyvärr enbart i Syd) och många miljöorganisationer menar att det så kallade tvågradersmålet – att begränsa jordens genomsnittstemperatur till två grader över den förindustriella – är ett allt för farligt mål, och kräver istället högst 1.5 graders global uppvärmning. En liten seger under det annars dystra toppmötet i Köpenhamn var att det skrevs in i överenskommelsen att en översyn skulle göras 2015 för att se om tvågradersmålet behöver skärpas till ett 1.5-gradersmål. Nyligen framförde även Vänsterpartiet kravet på att Sverige ansluter sig till 1.5-gradersmålet.

Vetenskapligt finns ett stort stöd för det kravet. Tvågradersmålet formulerades på 1990-talet, och även om det är ett uttalat politiskt mål hade det ett vetenskapligt stöd som en ungefärlig gränslinje mellan besvärlig men ändå acceptabel klimatförändring och farlig klimatförändring. Men forskningen som har publicerats sedan dess pekar dessvärre entydigt på värre klimatförändring inträder redan vid lägre temperaturhöjning. Så när FN:s klimatpanel IPCC gjorde en utvärdering av tvågradersmålet år 2009 kom de fram till att med samma logik som användes för att bestämma tvågradersmålet, borde nuvarande kunskaper leda till att man i stället satte ett engradersmål. En grad är det nya två grader; två grader utgör nu snarare gränslinjen mellan farlig klimatförändring och extremt farlig klimatförändring.

EN ARTIKEL AV RIKARD WARLENIUS
Artikelskribenten är doktorand i humanekologi och frilansjournalist. Har bland annat skrivit *Utsläpp och rättvisa* (Cogito 2008).

Så att det finns stöd för 1.5-gradersmålet är tveklöst – om något borde det skärpas ytterligare. Men det är inte bara forskningen som har gått framåt sedan 1990-talet – utsläppen har dessutom fortsatt att öka, och ökat snabbare än någonsin. Det gör att tvågradersmålet – för att inte tala om mer ambitiösa målsättningar – har blivit allt svårare att nå.

Till råga på allt har inte klimatforskningen riktigt hängt med. Det finns en massa klimatmodelleringar gjorda för koldioxidhalter på 450 och 550 ppm (miljondelar i atmosfären), vilket förmodligen leder till mellan tre och sex graders uppvärmning, men nästan inga modeller för vilka utsläppsbanor som krävs för att nå 1.5 graders uppvärmning.

Men efter de politiska kraven på mer ambitiösa målsättningar har forskningen börjat studera saken. Alldeles nyligen publicerades en artikel i den vetenskap-

liga tidskriften Climatic Change som har gått igenom tidigare forskning och även redovisar ny forskning inriktad på 1.5-gradersmålet. Författarna ställer helt enkelt frågan: ”Is it possible to limit global warming to 1.5°C?”

Jo, det tycks det vara. Men forskarna bedömer det som nästan ouppnåeligt att hålla uppvärmningen under 1.5 grader utan en period av ”overshoot”, det vill säga då temperaturen är upp och vänder över målet. Men om vi tänker oss en sådan period på högst 50 år, och att den tillfälliga överskjutningen är mindre än 0.5 grader, och vi accepterar att möjligheten att nå målet inte är mer än 50 procent – krona eller klave – så kan vi klara det. Det tyder flera modelleringar på. Men det ställer höga krav på oss.

De utsläppsbanor som tycks förenliga med målet – definierat som ovan – delar nämligen tre egenskaper:

1. Tidiga åtgärder. De globala utsläppen måste kulminera omkring 2015 och ha sjunkit tillbaka till ungefär 45 (44-48) GtCO₂e år 2020 (ungefär liktydigt med 2005 års globala utsläpp).¹
2. En snabb utsläppsminskning efter 2020 på mellan tre och fem procent per år
3. Väldigt låga utsläpp 2100, mellan högst två till fyra GtCO₂e per år (vilket ungefärligen innebär en 95 procentig minskning jämfört med 2005) och fortsatt sjunkande utsläpp under 2100-talet ner till noll eller under noll.

”We find that each of these criteria must be met for our 1.5°C goal to be feasible”, skriver forskarna. Dessvärre stämmer dessa kriterier väldigt illa med vad som beslutades på FN:s senaste toppmöte i Durban, där man bland annat bestämde att det avtal som ska ersätta Kyotoprotokollet inte ska vara plats förrän efter 2020. Lakoniskt konstaterar forskarna att den beslutade översynen av tvågradersmålet år 2015 kan ligga för sent för att kunna vidta de nödvändiga åtgärderna för att nå ett skarpare mål.

Tidigare publicerad på <http://warlenius.wordpress.com/> 7 Mars, 2012

NOTER

1. GtCO₂e står för gigaton (= miljarder ton) koldioxidekvivalenter

Det senaste årets politiska utveckling i Burma har väckt förundran i omvärlden. Är en av världens äldsta militärdiktaturer, som för bara några år sedan våldsamt krossade den inhemska oppositionen, på väg att omvandla landet till en demokrati? Danielle Sabai beskriver utvecklingen och analyserar dess bakomliggande drivkrafter.

NYA VINDAR ÖVER BURMA

Vad händer i Burma? En presidentamnesti den 12 januari innebar att ungefär 300 politiska fångar frigavs, en kraftfull gest som verkar vilja ge folket och det internationella samfundet ett budskap att Burma slår in på en demokratisk väg. Detta tillkännagivande kommer i ett politiskt sammanhang där avsevärda förändringar sker på åtminstone tre nivåer:

- den politiska scenen och förhållandet till oppositionen
- frågan om de beväpnade etniska grupper som är i krig med den burmesiska staten
- de internationella relationerna.

Förändringarna illustrerar en omsvängning av situationen i landet, som mellan 1962 och mars 2011 bara upplevt militärdiktaturer. Men, med tanke på att det bara är ett år sedan Burma styrdes av en rovgirig militärjunta och var ett av de mest slutna länderna i världen, är det svårt att tänka sig att den burmesiska militären har konverterat till demokrati. Så vilka motiv driver dem att inleda reformer som de har vägrat genomföra under decennier? Vilka är de verkliga framtidsutsikterna för demokratisering och förbättrade levnadsförhållanden för det burmesiska folket?

POLITISKA FÖRÄNDRINGAR

Den första större politiska förändringen ägde rum med valen den 7 november 2010, som beskrevs som resultatet av en ”vägkarta till demokrati” som hade inletts av militärjuntan 1993 och startats om på nytt 2003. Långt från att vara en demokratisk process var valen noga kontrollerade. Det viktigaste oppositionspartiet, Nationella

EN ARTIKEL AV DANIELLE SABAI

Artikelförfattaren är medlem i franska NPA. Hon driver bloggen ”Asia Left Observer” <http://daniellesabai1.wordpress.com/>.

förbundet för demokrati (NLD – National League for Democracy) och flera partier som företrädde etniska grupper hade upplösts eller förhindrats att ställa upp med kandidater.

Efter valen bildades en halvt civil regering i mars 2011. Den består av ett stort antal före detta militärer. Den nya presidenten, Thein Sein, var själv general och juntans sista premiärminister innan han beklädde sina nya funktioner.

Den nya regeringen har brutit med de metoder som militärjuntan använde när den satt vid makten, och har försökt upprätta relationer till oppositionen och i synnerhet till Aung San Suu Kyi. Det har ägt rum officiella möten på högsta statlig nivå, de första förra sommaren mellan Aung San Suu Kyi och ministern Aung Kyi. Diskussionerna mellan de två parterna har inte avslöjats i detalj, men det verkar som om Aung San Suu Kyi och Aung Kyi diskuterade behovet att få ytterligare humanitär hjälp för att förbättra situationen för detta ytterst fattiga land. Mer konfliktladdade frågor, som situationen för de politiska fångarna eller 2008 års konstitution, ska också ha diskuterats. Det andra mötet följdes av en gemensam deklaration som slog fast de två parternas beredskap ”att samarbeta för att försöka uppnå stabilitet och nationell utveckling”, ”att undvika motstridiga ståndpunkter och samarbeta på ömsesidig basis”.¹ Ytterligare en tröskel passerades den 19 augusti 2011, då Aung San Suu Kyi inbjöds att träffa president Thein Sein själv. Mötet hade en ytterst symbolisk karaktär och de två deltagarna fotograferades under ett porträtt av Aung San, Suu Kyis far och nationell hjälte från den burmesiska självständighetskampen.

Efter detta möte deklarerade Suu Kyi att hon trodde att president Thein Sein verkligen ville demokratisera landet och att hon var beredd att ta plats i regeringen efter fyllnadsvalen som ska äga rum 1 april 2012. Nyligen registrerades NLD officiellt

på nytt efter att ha varit upplöst sedan 2010, och Aung San Suu Kyi tillkännagav att hon skulle vara kandidat i nästa val.

Revolterna 1988 och 2007 ledde till blodbad och ett mycket hårt förtryck. I ett läge där den burmesiska oppositionen är ytterst försvagad verkar Suu Kyi chansa på att det är möjligt med en verklig utveckling genom att stödja de nuvarande förändringarna, trots att de ännu är väldigt begränsade.

Parallellt med avspänningen med oppositionen har regeringen tagit initiativ i fråga om mänskliga rättigheter och demokratiska friheter. Politiska partier och fackföreningar är nu tillåtna, liksom rätten att strejka, även om det inte riktigt har förverkligats i praktiken. Regeringen har också inrättat en kommission för mänskliga rättigheter och på så sätt medgivit att det finns den sortens problem i Burma. Det är ett första steg.

Regeringen har också hävt förbudet mot vissa Internetsidor och oppositionens radiostationer, som The Irrawaddy, BBC, Democratic Voice of Burma och Radio Free Asia. De finns nu tillgängliga i Burma även om det fortfarande bara sker sporadiskt. Efter 23 års censur tilläts Suu Kyi publicera en artikel i tidningen Pyithu Khit News, och tidningen The Messenger publicerade en intervju med Nobelpristagaren på första sidan.

Och så slutligen frigivningen av 651 fångar, som fick uppmärksamhet på internationell nivå. Det är ett av de villkor som västmakterna har ställt för att upphäva de ekonomiska sanktionerna. Viktiga personer inom oppositionen, såsom ledaren för Generation 88, Min Ko Naing, den etniska ledaren Shan U Khun Tun Oo och en av munkarnas ledare, U Gambira, var bland dem som frigavs.

Men enligt Förbundet för hjälp till burmesiska politiska fångar (AAPPB – Association for Assistance to Burmese Political Prisoners) är bara 272 av de 651 frigivna fångarna samvetsfångar. Deras

frigivning kom till stånd ”i enlighet med brottsbalkens artikel 401, som betyder att frigivningarna är villkorliga. Enligt denna artikel upphävs domarna tills vidare men de annulleras inte. Så de kan närsomhelst arresteras på nytt och tvingas att avtjäna resten av sina ursprungliga straff.”² De politiska fångarna har inte fått någon ursäkt från den nya regeringen för de orättvisor de utsatts för – vissa av dem har varit fängslade i mer än 20 år. Uppenbarligen finns det fortfarande omkring 1 000 politiska fångar i Burma, som inte erkänns som sådana av de burmesiska myndigheterna.

DE ETNISKA KONFLIKTERNA?

Men den politiska situationen i Burma är mycket mer invecklad än en motsättning mellan regeringen och armén å ena sidan och den burmesiska demokratiska oppositionen å den andra. Praktiskt taget sedan självständigheten 1948 har Burma hem-sökts av väpnade sammandrabbningar mellan etniska minoriteter och staten, som styrs av burmeser. De etniska grupperna krävde rätt till självstyre och var mot de burmesiska nationalisterna, vars mål var att upprätta en centraliserad enhetlig stat. Det har pågått någon konflikt mellan etniska grupper och Tatmadaw (den burmesiska armén) oavbrutet i mer än 60 år, vilket lett till oerhörda förluster i människoliv och förhindrat den ekonomiska utvecklingen av hela regioner.

I början av 1990-talet skrev juntan under en rad överenskommelser om vapenvila med 17 av de viktigaste etniska grupperna och flera fraktioner. Situationen förbättrades i vissa områden men vapenvilan följdes aldrig av samtal som kunde ha lett fram till en varaktig fred. Kraven från de etniska minoriteterna som låg bakom konflikterna diskuterades aldrig.

2009 försämrades återigen förhållandet med de väpnade etniska grupperna avsevärt. Medan juntan förberedde sig för att omvandla sig till en civil regering,

ville armén tvinga de väpnade grupperna att bli en del av de nya gränstrupperna, vilket skulle ställa dem under den reguljära arméns kommando. Majoriteten av de väpnade grupperna vägrade och som vedergällning förklarade juntan alla tidigare överenskommelser om vapenvila för ogiltiga.

Under de följande månaderna bröt striderna ut på nytt, inklusive i zoner där vapenvilan hade respekterats under många år. Situationen på fältet har inte alls förbättrats sedan den civila regeringen inrättades. Antalet människor som tvångsförflyttats på grund av angrepp eller övergrepp i konfliktområdena har fördubblats, från ett årligt genomsnitt på 70 000 till nästan 150 000.

I september 2011 tog situationen en ny vändning. Presidenten erkände den etniska frågans betydelse och erbjöd sig att inleda en dialog med alla väpnade grupper, i synnerhet övergav han kravet att grupperna skulle införlivas i gränstrupperna som villkor för alla överenskommelser.³ Tre av de viktigaste etniska grupperna har sedan dess skrivit under en överenskommelse om eldupphör och kontakter har upprättats med majoriteten av de väpnade etniska grupperna. Men på fältet är situationen fortfarande konfliktladdad. De väpnade grupperna är mycket vaksamma och skeptiska mot regeringens verkliga avsikter. Det är inte första gången som det ingåtts överenskommelser om vapenvila och ingen av dem har hittills lett till någon varaktig fred.

Det kommer aldrig att kunna uppstå någon demokratisk stat i Burma utan att hänsyn tas till de olika folkgruppernas speciella krav, ty de utgör omkring en tredjedel av landets befolkning. Minoriteterna består av etniska och religiösa grupper men också av invånare av indiskt eller kinesiskt ursprung, vilka är utsatta för diskriminering av den burmesiska majoriteten. Det går knappast att skapa

någon varaktig fred utan att ta hänsyn till deras krav, som handlar om lika rättigheter, självstyre och ekonomisk utveckling och frågan om en federal burmesisk stat.

INTERNATIONELLA RELATIONER

Reformerna fick också konsekvenser för Burmas relationer till sina grannar och då i första hand Kina. Militärjuntan har alltid haft mycket starka band till Beijing. Kina investerade flera miljarder dollar i landet – i infrastruktur och kontrakt för upphandlingar av råvaror utan att den burmesiska befolkningen fick någon nytta av det. Bland de stora projekt som Beijing genomförde 2009 fanns bygget av den gigantiska Myitsonedammen i Irrawaddyfloden i Kachinregionen. 90 procent av dammens produktion skulle transfereras till Yunnan i södra Kina. I samband med undertecknandet av kontraktet 2006 möttes projektet av mycket starkt motstånd, speciellt bland Kachinfolket. I och med den pågående liberaliseringen fick kritiken genklang på nationell nivå. Ställd inför detta hårda motstånd föredrog presidenten att skjuta upp bygget av dammen på obestämd tid, utan att ens förhandsinformera Beijing. Beslutet verkar också tyda på en villighet hos regeringen att bredda sitt stöd på det internationella planet och inte förbli alltför beroende av Beijing.

Burmas relationer med ASEAN (Association of South-East Asian Nations) har också utvecklats betydligt. Regeringen lyckades få det roterande presidentskapet för ASEAN 2014, två år innan det var dess tur. Denna internationella position bör göra det möjligt för regimen att skaffa sig legitimitet i Burma innan de allmänna val som måste hållas 2015.

EFTERTRAKTAD MARKNAD

Amnestin för samvetsfångar, de upptnade relationerna till politiska motståndare och utvecklingen av de demokratiska

friheterna har hyllats som ”viktiga framsteg” både av motståndare i landet och av det internationella samfundet. Men regeringens reformer, som var otänkbara för ett år sedan, är inte resultatet av någon omvändelse till demokrati. President Thein Seins främsta prioritering är att försöka häva de ekonomiska sanktionerna som på nytt skulle tillåta investeringar från väst i landet. Den enda vision den styrande juntan har för landet är att personligen berika sina medlemmar, att plundra och leda bort detta lands naturtillgångar. Efter 50 års militärdiktatur har landet återlåtits och är nu enligt FN ett av ”världens minst utvecklade länder” Den ekonomiska underutvecklingen är så uttalad att det utan tvekan nu är omöjligt att fortsätta att berika sig utan att inleda verkliga ekonomiska reformer.

Från sitt håll betraktar de stora västmakterna varenda ny åtgärd, oavsett hur begränsad den är, som ett steg mot demokrati, för att rättfärdiga att de återvänder till landet. Exploateringen av Burma är en ofantlig potentiell marknad som retar de multinationella företagens aptit. Burma är rikt på naturresurser – byggnadstimmer, ädelstenar, gas och olja. Det ligger strategiskt placerat vid korsvägen mellan Indien och Kina och har tillträde till Indiska oceanen. Det är inte svårt att inse varför skaror av representanter från västmakterna (USA, Australien, EU, Storbritannien, Frankrike, Norge...) nu dimper ned i Burma.

Militären verkar vilja säkerställa en politisk övergång som gör det möjligt för dem att behålla makten över ekonomin och affärerna, och på samma gång visa en fasad som åtminstone är godtagbar för de västmakter som kan tänkas investera i landet. Men det är inte lätt att gå från militärdiktatur till demokrati – eller till en demokratisk fasad. President Thein Sein har slutit en överenskommelse med Suu Kyi för att kunna genomföra reformerna

utan uppror på gatorna. Han ger löften till västmakterna som bara väntar på att få motiv för att häva sanktionerna mot att få investera i landet ska. Men den sociala rörelse som utvecklades kring Myitsonedammen verkar tyda på att saker och ting kanske inte blir så enkla. ■

Ur International Viewpoint nr 445 februari 2011
Översättning: Göran Källqvist

NOTER

1. International Crisis Group, Briefing nr 127 - "Major reform underway", s 3.
2. "Update: Amnesties of January 12, 2012", Info Birmanie.
3. International Crisis Group. Report 214, "Myanmar – a New Peace Initiative".

Självständighet	4 januari 1948
Huvudstad	Naypyidaw
Största stad	Rangoon
Statsskick	Presidentrepublik
President	Thein Sein
Yta	676 578 km²
Folkmängd	ca:50 miljoner

BETALA INTE SKULDEN!

Vad kan det grekiska motståndet lära av det argentinska exemplet?

Under 1980-talet föll många av de latinamerikanska länderna ner i en djup skuldkris. Mest utsatt var Argentina, som framför allt under militärdiktaturen 1976-83 drog på sig en enorm betalningsbörda. Men en kraftfull folklig rörelse tvingades de härskande att i slutet av 2001 inställa betalningarna till kapitalets internationella långgivare. Åderlåtningen upphörde och med tiden repade sig ekonomin. I den europeiska finanskrisens kölvatten befinner sig Grekland i en situation som delvis liknar det som hände i Argentina. Även här möts de påtvingade ekonomiska hästkurerna av rasande folkliga protester, även här sitter de ansvariga allt lösare på sina poster. På vilket sätt kan det grekiska motståndet – och dagens kamp i Europa överhuvudtaget – inspireras och dra lärdomar av det argentinska exemplet? Rolf Bergkvist tar ett grepp på frågeställningen.

De folkliga protesterna i Grekland är av en omfattning och ett djup som sällan tidigare skådats i landet. Under den gångna hösten har demonstrationer, strejker och ockupationer avlöst varandra. Arbetare från offentliga och privata företag, arbetslösa ungdomar, småföretagare, pensionärer, företagsledare – alla har de deltagit i de massiva protesterna. Vid sidan av landsomfattande generalstrejker har offentliga byggnader ockuperats, parlamentet blockerats och kända politiker jagats bort från offentliga tillställningar av uppretade folkmassor.

De finns fog för vreden och ursinnet. På direkt order från ”trojkan” EU, Europeiska centralbanken (ECB) och Internationella valutafonden, IMF, har det grekiska folket under de senaste två åren utsatts för den brutalaste åtstramningspolitik som praktiserats i Europa efter andra världskriget.

Protesterna mot hela det politiska etablissemanget börjar likna det uppror som för tio år sedan – i december 2001 – störtade fem presidenter inom loppet av en vecka i Argentina. Upproret ledde till att alla betalningar på statsskulden omedelbart stoppades. Landet bröt i praktiken med det internationella finanssystemet och – efter ett par år – uppnåddes en rekordhög ekonomisk tillväxt, som kommit att gynna landets fattiga befolkning och lyft miljoner människor ur den extrema fattigdom man pressats ned i.

Nu finns det naturligtvis skillnader mellan dagens Grekland och Argentina för tio år sedan. En skillnad är att de nedskärningar som för närvarande pådyvlas det grekiska folket, enligt beräkningar som gjorts av oberoende ekonomer, är 16 gånger större än de som Argentinas borgerliga politiker – pressade av IMF och Världsbanken – försökte genomföra i slutet av 1990-talet.

SKULDENS HISTORIA

Men skillnaderna till trots kan det vara värt att blicka tillbaka på det argentinska exemplet. Vilka positiva och negativa lärdomar går det att dra av den argentinska utvecklingen?

Ett omedelbart resultat av upproret i december 2001 var att alla betalningar på

EN ARTIKEL AV ROLF BERGKVIST

Arikelskribenten är latinamerikakännare. Han är sedan många år tillbaka flitig medarbetare i Röda rummet.

statsskulden ställdes in. Mellan december 2001 och mars 2005 betalade Argentina inte en dollar till de banker och privatpersoner som investerat i argentinska obligationer. När landet sedan återupptog betalningarna var det efter att långivarna i förhandlingar tvingats acceptera en nedskrivning av det ursprungliga beloppet med omkring 60 procent.

Liksom i dagens Grekland var upproret i Argentina en bred social protest mot en extrem åtstramningspolitik. Arbetslösheten låg på rekordnivåer, fattigdomen var större än under 1940-talet och i vissa områden rapporterade tidningarna om ren svält. Arbetslösa, ”piqueteros”, blockerade motorvägarna för att förhindra godstransporter (och därmed stoppa produktionen), medelklassen stormade banker för att få ut sina besparingar, kast-rulldemonstrationer drog dagligen fram på gatorna i Buenos Aires.

De borgerliga presidenter som alternerade vid makten – från det liberala UCR och peronistpartiet – motiverade

åtstramningspolitiken med att avbetalningar på den stora statsskulden måste prioriteras om inte landet skulle hamna i en total isolering från den internationella finansmarknaden.

Men hur hade skulden uppkommit?

Från 1975 till år 2000 växte skulden tjugofalt. Vid militärkuppen den 24 mars 1976 var skulden mindre än åtta miljarder dollar. I slutet av 2000 var den över 147 miljarder dollar. Under samma period betalade Argentina över 212 miljarder dollar i räntor och amorteringar till privata banker i Nordamerika och Västeuropa. Betalningarna var alltså betydligt större än den ackumulerade skulden år 2000.

Den mest omfattande ökningen av skulden ägde rum under militärdiktaturen 1976-1983. Skuldsättningen därefter handlade mest om att ersätta gamla lån med nya, dyrare lån. Militärregimen lånade pengar från banker i USA och Västeuropa till inköp av dyra vapensystem, direkt ekonomiskt stöd åt utlandsägda

dotterbolag och ren korruption. När det gäller inköp av vapen finns det för övrigt en viss likhet med Greklands skuldsättning. Grekiska lån från franska banker har under de senaste tio åren finansierat en ovanligt stor vapenimport. Under åren 2005 till 2009 köpte landet exempelvis 25 franska Mirage-2000 plan och 26 F-16 attackplan från USA. De inköpen svarade för 40 procent av Greklands totala import. 2005-2009 var landet världens femte största vapenimportör. Landet har under de senaste 20 åren lagt dubbelt så stor andel av BNP på militärutgifter som resten av eurozonens länder.

Mot slutet av militärdiktaturen beslöt den argentinska regimen att förstatliga de privata företagens utlandsskulder, vilka vid denna tid uppgick till 14 miljarder dollar. Bland dessa privata företag fanns exempelvis Mercedes-Benz-Argentina, IBM-Argentina, Chase Manhattan Bank och Deutsche Bank, således dotterbolag eller rena filialer till koncerner med huvudkontor i USA och Europa. Den

argentina tog på sig och betalade dessa dotterbolag/filialers skuld till koncernernas huvudkontor och för att klara av det tog den argentinska staten nya lån i utländska banker.

Och även om betalningen av de utländska dotterbolagens skuld till huvudkontoren kan verka lite exceptionell så var det ingen isolerad händelse. Höga statstjänstemän deltog själva aktivt i plundringen av statskassan. Ett känt exempel är statssekreteraren för "Samordning och ekonomiska program", Guillermo Walter Klein. Vid sidan av sitt jobb ägde han också ett privat företag, som tillvaratog de ekonomiska intressena åt utländska banker vilka lånade pengar till den argentinska staten. Då han startade sin firma hade han först bara den svenska Skandinaviska Enskilda Banken som uppdragsgivare, men efter några månader representerade hans privata företag 22 utländska banker. Efter att ha lämnat sin post som statlig topptjänsteman blev han 7 april 1982, fem dagar efter att kriget mellan Argentina och England om ögruppen Malvinas brutit ut, ombud för det brittiska aktiebolaget Barclays Bank Limited, som var en av de viktigare utländska långivarna till militärdiktaturen.

Också här går det att peka på likheter med Grekland. Det är idag välkänt att den ekonomiska statistiken över landets utlandsskuld tidigare inte varit helt korrekt. Ansvariga för siffertrixandet, som gjorde anslutningen till eurozonen möjlig 2001, var den dåvarande socialdemokratiska (PASOK) premiärministern Costas Simiitis och den nuvarande premiärministern Lucas Papademos – i realiteten tillsatt av

EU 10 november 2011. Papademos var år 2001 chef för landets centralbank. För att fixa till siffrorna tog de båda herrarna hjälp av storbanken Goldman Sachs, som villigt gav rådgivning – till ett pris av 300 miljoner dollar. Fakturan betalades naturligtvis av den grekiska staten.

För att låna pengar i de utländska bankerna tvingades Argentinas militärregim de offentligt ägda företagen att stå som låntagare – trots att pengarna aldrig nådde fram till dessa företag, och trots att de statliga företagen inte behövde pengarna för sin verksamhet eller sina investeringar. De lån som togs sattes aldrig in på några konton som de statliga företagen hade tillgång till – de användes i stället på det sätt som beskrivits ovan. När militärregimen 1983 tvingades lämna över till en civil regering kom den här skuldsättningen att användas som argument för en privatisering. De statliga företagen hade så stor skuldsättning, försäkrade politiker från UCR och peronistpartiet, att de måste säljas till privata ägare. Fast då de sedan såldes till utländska storföretag (ibland för en enda dollar) ingick aldrig skulden i företaget – den behöll den argentinska staten.

Vän av ordning frågar sig naturligtvis om detta verkligen var lagligt. Får man göra på detta sätt? Även om det rädde militärdiktatur – en av de blodigaste i Sydamerika – fanns det väl lagar att följa? Åtminstone på pappret? Självklart var det inte lagligt. Redan i oktober 1982 inledde den argentinska journalisten Alejandro Olmos en rättslig process för att ställa de ansvariga inför rätta. Processen pågick under hela 1980- och 90-talen. 13 juli 2000

kom domen. Ingen enskild person dömdes till straff – preskriptionstiden hade gått ut – men domslutets 195 sidor innehåller ändå värdefull information om hur IMF och utländska banker stödde militärdiktaturen och de illegala transfereringar som var en del av den jättelika skuldbördan. Bland annat konstateras att det statliga övertagandet av de privata företagens (bland annat 26 finansföretag) skulder var totalt olaglig. De pengarna skulle alltså vara möjliga att kräva tillbaka.

KASTRULLPROTESTER

Låt oss se om det finns några lärdomar att dra av det argentinska exemplet. En första sådan är den folkliga kampens centrala betydelse för att uppnå förändring. Det var upproret i december 2001 – under parollen "Alla (makthavare) måste bort!" (Que se vayan todos!) – och de massiva mobiliseringarna som följde under hela 2002 med vägblockader, företagsockupationer, kastrullprotester och direkta angrepp på privatägda banker, som satte de sociala ramarna för vad som sedan blev politiskt möjligt. Den nya regering som så småningom tog över – med makarna Kirchner i spetsen – tillhörde det borgerliga peronistpartiet, men var tvunget att genomföra en rad förändringar till fördel för den arbetande befolkningen. Arbetslösa fick nödhjälp, lönerna höjdes (den tidigare lönesänkningen med tolv procent för de offentliganställda togs exempelvis bort). Två miljoner äldre medborgare fick möjlighet att gå i pension, de privatiserade bolagens pristariffer subventionerades med statliga medel och åtminstone en del av de rättigheter för de arbetande som i

hög grad annullerats under det nyliberala 1990-talet återinfördes. Även på det demokratiska planet kom förändringar. De båda lagar, som borgerliga regeringar i slutet av 1980-talet instiftade för att för all framtid förhindra att mördarna och torterarna från diktaturåren skulle kunna ställas inför rätta, revs upp. Domstolsprocesserna mot militärerna, polischeferna och prästerna för mord, kidnappningar av barn, tortyr och "försvinnanden" kunde nu inledas och brottslingarna dömas. På det internationella planet betalade man – med delar av valutareserven och lån från Venezuela – av sin skuld till Internationella valutafonden (IMF) och vägrade därefter att gå med på några IMF-inspektioner av landets ekonomi eller att följa IMF-ekonomernas "rådgivning".

En andra lärdom är att en betalningsinställelse inte nödvändigtvis innebär ekonomisk katastrof. I Argentinas fall bidrog den till att aktivera den inhemska ekonomin och en snabb ekonomisk tillväxt. Från 2003 vände kurvorna uppåt och under de följande fem åren växte ekonomin med runt åtta procent per år. Fem miljoner arbetslösa fick jobb under de här åren. Och även om den viktigaste orsaken till den snabba återhämtningen var en kraftigt ökad export av jordbruksprodukter (soja, kött, vete etc) till Kina och andra asiatiska länder så innebar betalningsvägran att skattepengar, som före upproret skulle gått till amorteringar och räntebetalningar av utlandsskulden, kunde användas till de sociala satsningar som nämndes ovan. De företag som producerade varor och tjänster för den inhemska marknaden fick en växande

avsättning. Den 38 månader långa betalningsstrejken underlättade samtidigt förhandlingarna med de utländska långivarna. Lånetiderna omförhandlades och lånen skrevs ned med omkring 60 procent – den största skuldnedskrivningen någonsin. Argentina klarade sig också undan den internationella finanskris som bröt ut hösten 2008 just genom att vara helt bortkopplad från den internationella finansmarknaden. Ingen internationell bank har beviljat några nya lån till Argentina sedan betalningarna ställdes in.

En tredje erfarenhet handlar om begränsningarna i det argentinska exemplet. När skuldbetalningarna ställdes in i december 2001, efter fyra år av allt djupare ekonomisk kris, följde ett år av ekonomisk kollaps och en förödande inflation. Detta var ett resultat av de borgerliga partiernas vägran att upprätta en demokratisk kontroll över finanssystemet och valutahandeln genom att överföra hela banksektorn i samhällets ägo. Det sociala pris, som miljoner fattiga och arbetslösa fick betala under de första åren hade varit möjligt att undvika. Men regeringen vägrade att dra fördel av det nya läge, som följde med den folkliga klasskampen, för att utreda och avskrivade delar av skulden som var helt illegitima. Och detta trots att det rent juridiskt – vilket domslutet från juli 2000 visar – var fullt möjligt. Den väg som valdes handlade istället om att ersätta gamla statsskuldpaper med nya, till lägre ränta, längre löptider och nedskrivet värde. Skulden minskade, men fortfarande var betalningarna av räntor och amorteringar större än den del av statsbudgeten som gick till att finansiera skola, vård och omsorg. Brytningen med IMF gjordes genom att betala hela skulden till fonden, men den nuvarande regeringen med president Cristina Fernandez-Kirchner strävar efter att åter bli medlem i organisationen. Inte heller på ett övergripande ekonomiskt och politiskt plan har förändringarna varit speciellt omfattande. Den modell som valts gynnar främst exporterande jordbruks- och inhemska industrikapitalister. Merparten av de ekonomiska makthavare och korrupta politiker, mot vilka parollen ”alla måste bort!” riktades för tio år sedan, sitter fortfarande kvar vid makten.

Den argentinska betalningsinställelsen blev möjlig tack vara det folkliga upproret. Men upproret stoppades upp på halva vägen. Samma kapitalistiska makthavare, som var vinnare under 1990-talets nyliberala era, har kunnat fortsätta med att håva in sina vinster, trots att upproret tvingade fram en omfördelning av den nationella inkomsten som gynnat de fattigaste i samhället.

JÄMFÖRELSE

Går vi till dagens Grekland finns det flera skillnader som inverkar menligt på den fortsatta kampen. Det mest uppenbara är vad som faktiskt står på spel för Europas

kapitalister. Argentina och dess valuta hade för tio år sedan en relativt begränsad betydelse för det internationella kapitalistiska systemet. Grekland däremot – trots att det är en liten ekonomi – är integrerad i EU med euron som valuta. Om Grekland ställer in betalningarna, lämnar EU och euron kan det riskera hela det EU-projekt, som den europeiska borgarklassen drivit fram de senaste 20 åren. I kombination med det rådande osäkra globala ekonomiska läget och de hårda åtstramningspaket som annonseras i land efter land kan det bli början på ett sönderfall för hela projektet. Också andra länder kan komma att följa Greklands exempel: Portugal, Irland, Spanien, Italien...

En annan skillnad är att de argentinska statsobligationerna var relativt väl utspridda på flera banker och länder. För de banker som drabbades var det inga större problem att – om än motvilligt – ta den kreditförlusten. I Greklands fall handlar det istället om ett relativt litet antal banker i främst Frankrike och Tyskland. Till skillnad från Argentina är inte heller Grekland i första hand ett jordbruksexporterande land, som skulle kunna få ekonomin att vända uppåt med hjälp av ökad export till exempelvis Kina. Den grekiska kapitalismen är mer inriktad mot turism, finanssektor och sjöfart. I ett läge av internationell finanskris, en nedgång i den internationella konjunkturen (en trolig följd av den minskade efterfrågan som åtstramningsprogrammen i Europa och USA medför) kommer en ekonomisk återhämtning inom ramarna för den reellt existerande kapitalismen inte att vara helt enkel.

Det sista påpekandet reser mer övergripande frågor av samma natur som den kamp som fördes i Argentina gav upphov till. Ett förslag som diskuterades var att bilda en speciell klubb i Latinamerika för de skuldsatta länderna. Tanken var att genom gemensamma förhandlingar med de internationella bankerna – istället för var för sig – skulle det vara möjligt att sätta mer press för av- och nedskrivningar av skulderna. Någon skuldklubb uppkom aldrig, men däremot har idén om en ökad samverkan vid sidan av IMF, Världsbanken och det kapitalistiska finanssystemet tagit sig andra konkreta uttryck. Bildandet av Sydbanken (Banco del sur) av Argentina, Brasilien, Ecuador, Paraguay, Bolivia, Venezuela och Uruguay i december 2007 är ett sådant exempel. Syftet med den är att finansiera gemensamma projekt, som länderna är överens om att genomföra. Banken ska även kunna fungera som en källa för stabilisering vid naturkatastrofer och andra krissituationer och utan de vinstkrav de privata bankerna ställer. Ett annat exempel är den Bolivarianska alliansen för folken i latinamerika (ALBA) som – med Kuba och Venezuela som initiativtagare – vilken är en samarbetspakt mellan de ingående länderna för att främja handelsutbyte. Inom ramen för ALBA sker utbyten av

varor och tjänster som möjliggör till exempel alfabetiseringsprojekt, utbyggnad av sjuk- och hälsovård samt energiförsörjning. Men till skillnad från det rådande, orättvisa, handelsmönstret handlar det om att utgå från de behov som folken i länderna har – inte de krav på vinst som de privatägda internationella bankerna och industrikoncernerna ställer.

LÖSNINGAR

Inom den grekiska vänstern och arbetarrörelsen har tre olika förslag förts fram sedan skuldkrisen tog sin början:

- att omstrukturera skulden
- att genomföra en offentlig revision av skulden
- att helt annullera skulden.

Förslaget att ”omstrukturera” skulden förs fram av den reformistiska delen av arbetarrörelsen och delar av det borgerliga politiska etablissemangen. Det handlar om att förhandla fram en viss nedskrivning av statsskulden och ersätta nuvarande statsobligationer med nya som har längre löptid och lägre ränta. Det är denna lösning som för närvarande håller på att drivas igenom. Bakom den ”lösningen” ligger att alla inblandade vet att den nuvarande skulden är omöjlig att betala. Också för alla icke-ekonomer är siffrorna enkla att förstå. I år beräknas värdet av Greklands BNP – alla varor och tjänster som produceras – uppgå till 212 miljarder euro. Av detta skulle 87 miljarder gå till att betala banker och andra långivare. Det motsvarar mer än 40 procent av värdet på allt som produceras i landet. Skatteintäkterna – för att ta en annan jämförelsesiffra – beräknas uppgå till 53 miljarder euro. Och av dessa skatter ska enligt budgeten 5,7 miljarder euro gå till utbildning, 4,8 miljarder till sjukvård och sex miljarder till pensioner. De privata bankerna och rika privatpersoner är således beredda att ta en mindre förlust, men behåller fortfarande sina fordringar och kraven på en brutal åtstramningspolitik. Det handlar om en lösning helt på finanskapitalets villkor.

Förslaget att genomföra en offentlig revision av statsskulden är inte helt oproblematiskt. Att öppna den borgerliga statens räkenskapsböcker kan naturligtvis avslöja en hel del korruption och ekonomiskt stöd – legalt eller illegalt – till olika kapitalistiska företag eller finansgrupper. Den rättsliga processen i Argentina, som jag nämner ovan, är ett exempel på detta. På det sättet kan det bidra till att förstärka en bred mobilisering mot fortsatt skuldbetalning och ”omstrukturering”, men det argentinska exemplet visar samtidigt på begränsningarna. Trots den mångåriga juridiska processen och det domslut som följde har den argentinska borgerliga regeringen aldrig använt sig av detta för att helt avskrivade ens den olagliga delen av statskulden. Betalningsinställelsen var ett direkt resultat av det folkliga upproret – inte av en juridisk process. När

kampen ebbade ut vädde inte längre den juridiska domen så tungt.

I grunden är kampen för att vägra betala den grekiska statsskulden inte en juridisk eller teknisk fråga om ingångna avtal är lagliga eller olagliga. I grunden handlar den pågående kampen om vem – vilka sociala klasser – som ska tvingas betala följderna av den kapitalistiska krisen. Om arbetarklassen genom sin offensiva kamp kan tvinga fram en kontroll av statens finanser så pekar det fram mot att upprätta en demokratisk kontroll underifrån av de arbetare, arbetslösa, pensionärer, ungdomar som nu ska tvingas betala. Kravet på en offentlig revision av statsskulden blir på så sätt ett övergångskrav i en social och politisk kamp för ett helt annat samhälle där den arbetande befolkningens behov styr – inte den kapitalistiska jakten på företagsekonomisk vinst.

Det är svårt att se någon lösning på den nuvarande krisen som kan tillgodose behoven för det grekiska folket inom ramarna för det kapitalistiska systemet. En varaktig lösning som gynnar folken i Grekland, Portugal, Spanien etc handlar snarare om att ta fasta på de – fortfarande små och svaga – exempel som blivit ett resultat av den folkliga kampen i Latinamerika; att ersätta IMF, ECB, Världsbanken och liknande imperialistiska institutioner med nya, nationella och internationella finansorgan som står under demokratisk kontroll, ett europeiskt ”ALBA” och ersätta de nuvarande politiska och ekonomiska makthavarna med nya demokratiska strukturer.

Hur långt det är möjligt att komma är sist och slutligen helt beroende av hur väl arbetarklassen i samarbete med andra sociala skikt kan organisera sin kamp, inte bara i Grekland utan på europeisk nivå. Den internationella solidariteten kommer att vara helt avgörande för utgången av de pågående klasstriderna. Att kräva att skulden avskrivs, att de privata bankerna får ta kreditförlusten och att åtstramningskraven avvisas är bara en del i den klasskampen. ■

KÄLLOR:

Crisis financiera en Argentina: El origen de la deuda, av Eric Toussein publicerad i Liberación 18/1 2002.

The Greek Cauldron, av Stathis Kouvelakis, publicerad i New Left Review nov/dec 2011.

Reflexiones desde la experiencia argentina para el debate sobre la deuda en Portugal, Grecia, Irlanda, España,... av Eduardo Lucita, http://www.cadtm.org/IMG/article_PDF/article_a6915.pdf.

Lecciones de Argentina para Grecia, av Claudio Katz, <http://www.cadtm.org/Lecciones-de-Argentina-para-Grecia>.

Grecia 2010, Argentina 2001, av Claudio Katz, <http://www.cadtm.org/Grecia-2010-Argentina-2001>

Generellt rekommenderas hemsidan: Kommittén för avskrivning av tredje världens skuld: <http://www.cadtm.org> för den som vill orientera sig i skuldkrisens labyrint.

röda rummet
är socialistiska partiets kvartalstidskrift (tidskriften hette 1969–1996 fjärde internationalen).
Utkommer med fyra nummer per år. Nummer 48 sedan starten 1997 (nummer 159 sedan 1969).
För innehållet i artiklarna ansvarar respektive författare.

Redaktionen: Peter Jervelycke Belfrage, Daniel Brandell, Johannes Jensen, Anders Karlsson, Johanna Lagerberg, Per-Olof Larsson, Björn Rönnblad och Ingemar Sandström,
Ansvarig utgivare: Björn Rönnblad
Grafisk form: Joakim Svensson
Omslagsbild: Andreas Malm

Post till redaktionen: Box 7043, 402 31 Göteborg
E-post: rodarummet@hotmail.com
Prenumeration: 80 kronor för fyra nummer
Plusgiro: röda rummet 13 04 07–0
Hemsida: <http://www.rodarummet.org>
Tryck: V-Tab, 2011
Gjord på Tidskriftsverkstaden, Göteborg.
(www.tidskriftsverkstaden.se)-
ISSN: 1403–3844

SENSATION

Och så har vi det här med (drottning) Sibyllas väntade nedkomst. Blir det 84 skott eller 42?

Det kryper i borgarnas magar.
Här händer så spännande ting.
I svettiga skjortor och kragar
löper reporters omkring.

Dom ligger som remmar längs marken.
Vad är det som händer och sker?
Har Noak på nytt gått i arken
och lämnat vårt skumma kvarter?

Nej, ett fruntimmer - nämnt i ingressen -
ska få en unge till slut.
Vi förstår den bekymrade pressen.
Sånt hände ju aldrig förut!

(Arbetaren 15 april 1946)

Från Dagsedlar av Stig Dagerman